

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
Відділ дидактики

Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи

Збірник матеріалів науково-практичного семінару

(у рамках XI Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті – 2019»)

(24 жовтня 2019 року)

Київ–2019

УДК 373.5.013:371.321.1/3

*Схвалено до друку на засіданні відділу дидактики
Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України
(протокол від 04.11.2019 р. № 9)*

Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи : зб. матер. наук.-практ. семінару, м. Київ, 24 жовт. 2019 р. / [наук. ред. Г. О. Васьківська]. Київ : Ін-т пед. НАПН України, 2019. 132 с. (Серія: Дидактика: теорія і практика).

Збірник матеріалів науково-практичного семінару «Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи» з серії «Дидактика: теорія і практика» призначено для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, а також усіх, хто досліджує проблеми освітньої галузі.

УДК 373.5.013:371.321.1/3

*За достовірність фактів, прізвищ, наведених дат, найменувань,
цифрових даних відповідальність несуть автори.*

© Автори, 2019.

© Відділ дидактики

Інституту педагогіки

НАПН України, 2019.

З М І С Т

<i>Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи</i>	5
<i>Васьківська Г. О.</i> Метапредметний підхід як теоретична основа реалізації профільного навчання	11
<i>Гузик М. П.</i> Реалізація профільного навчання: інноваційні підходи педагогічної системи М. П. Гузика	18
<i>Діденко Г. О.</i> Упровадження профільної освіти в Авторській школі Гузика за Комбінованою системою М. П. Гузика	23
<i>Шелестова Л. В.</i> Використання педагогічних технологій розвитку творчих здібностей школярів у сучасній профільній школі	33
<i>Замаскіна П. І.</i> Мультипрофільність в освітньому середовищі гімназії: пошуки, здобутки, перспективи	42
<i>Корякіна Л. В.</i> Соціалізаційний потенціал профільного навчання в акмеологічному середовищі гімназії	59
<i>Клокун О. О.</i> Інноваційна культура сучасного педагога: профільне навчання – вимога часу	71
<i>Кравчук О. П.</i> Модель реалізації профільного навчання в умовах ОТГ (об'єднаної територіальної громади)	79
<i>Косянчук С. В.</i> Соціальний аспект моделювання процесу реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання	86
<i>Костюченко О. В.</i> Інноватика у викладанні англійської мови	90

<i>Козленко А. Б.</i> Особливості навчання аудіюванню та його роль у вивченні англійської мови	95
<i>Боряк А. П.</i> Реалізація цільового проекту «Профілізація навчально-виховного процесу Пісківської гуманітарної гімназії у контексті фундаменталізації змісту освіти»	107
<i>Барановська О. В.</i> Дидактичні аспекти реалізації педагогічних технологій профільного навчання за філологічним спрямуванням	113
<i>Вишневська А. М.</i> Синкани та літературні диктанти як вид контролю та творчої роботи на уроках зарубіжної літератури у профільних класах	117
<i>Малишева Л. М.</i> Використання міжпредметних зв'язків на уроках математики для формування ключових компетентностей учнів в умовах профільного вивчення гуманітарних предметів	123

22 – 24 жовтня 2019 року

Тел.: +38 044 498-42-04, 498-42-05, e-mail: expo@vsvit.com.ua

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

24 жовтня 2019 року у рамках XI Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті – 2019» відділ дидактики Інституту педагогіки НАПН України провів науково-практичний семінар «Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи».

У роботі заходу взяли участь науковці і педагогіки практики. Розглянуто низку аспектів реалізації профільного навчання:

- метапредметний підхід як теоретичну основу реалізації профільного навчання;
- мультипрофільність в освітньому середовищі гімназії;
- використання педагогічних технологій розвитку творчих здібностей старшокласників у сучасній профільній школі;
- навчання діалогічного мовлення в умовах профільного вивчення української мови;
- соціальний аспект моделювання процесу реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання.

Учасники заходу зосередились на метапредметних результатах профільного навчання:

- набуття досвіду самостійного пошуку, аналізу й відбору інформації з використанням різних джерел і

нових інформаційних технологій для виконання пізнавальних завдань;

- оволодіння навичками самостійного здобуття знань, організації навчальної діяльності, постановки цілей, планування, самоконтролю й оцінки результатів своєї діяльності, уміннями передбачати можливі результати своїх дій;

- освоєння прийомів дій у нестандартних ситуаціях, оволодіння евристичними методами й методами розв'язання проблем;

- розвиток монологічного й діалогічного мовлення, уміння висловлювати свої думки й здатність чути співрозмовника, розуміти його погляди, визнавати право іншої людини на іншу думку;

- розуміння відмінностей між вихідними фактами й гіпотезами для їх пояснення, теоретичними моделями й реальними об'єктами, оволодіння універсальними навчальними діями на прикладах гіпотез для пояснення відомих фактів і експериментальної перевірки висунутих гіпотез, розроблення теоретичних моделей процесів або явищ;

- формування вмінь працювати в групі з виконанням різних соціальних ролей, викладати й обстоювати свої погляди й переконання, вести дискусію тощо;

- формування вмінь сприймати, переробляти й передавати інформацію в словесній, образній, символічній формах, аналізувати й переробляти здобуту інформацію відповідно до поставлених завдань, виокремлювати основний зміст прочитаного тексту, знаходити в ньому відповіді на поставлене питання й викладати його і т.ін.

Учасники семінару зійшлися на тому, що актуальною для старшої школи є проблема розвитку рефлексійно-пізнавальної та мотиваційно-творчої діяльності здобувачів освіти.

Мультипрофільне навчання дає високий результат у засвоєнні учнями знань, розвиває творче мислення, ін-

телектуальні здібності, формує особистість. Модель мультипрофільної школи забезпечує додаткове стимулювання до навчальної діяльності, а отже, зростає рівень навчальних досягнень учнів.

Основи мультипрофільного навчання складають:

- індивідуалізація освітнього процесу в старших класах, вибудовування індивідуальних освітніх траєкторій;

- забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;

- створення динамічних груп всередині паралелі класів, навчання в яких обирає учень (за участю батьків, вчителів, психологічної служби) для профільного або стандартного рівня навчання;

- забезпечення високої мотивації учнів до вивчення профільних предметів у динамічних групах.

Через мультипрофільність здійснюється позитивний вплив на траєкторію особистісного розвитку учнів, на формування у старшокласників такої якості, як здатність пристосовуватися до нових умов.

Навчаючись у динамічних групах, учні звикають працювати в новому оточенні, зосереджуються на навчальній діяльності, у майбутньому – швидше адаптуватимуться у студентському середовищі.

Здобувачі освіти мають можливість поєднати предмети для профільного вивчення, які знадобляться їм для складання ЗНО, вступу до вищих закладів освіти.

Водночас упровадження моделі мультипрофільного навчання сприяє підвищенню професійного рівня педагогічних працівників, активізації їх творчого потенціалу, формуванню здатності до швидкої адаптації в умовах, що постійно змінюються, а також розвитку й згуртованості всього педагогічного колективу.

На часі, визнали учасники науково-практичного семінару, необхідність виявлення, вивчення та аналізу

взаємозв'язків і взаємозалежностей, що мають і можуть мати місце у профільному навчанні й у процесі освітньої діяльності учнів загалом.

Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи

Науково-практичний семінар

24 жовтня 2019 року

Метапредметний підхід як теоретична основа реалізації профільного навчання

Васьківська Галина Олексіївна,
завідувач відділу дидактики Інституту педагогіки
НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

«Мета» –
«за», «через», «над»,
вихід за межі предмета

Метапредмети –
це нова освітня форма,
що є надбудовою
традиційних
навчальних предметів

Метапредмет
ґрунтується
на інтеграції

Метапредмети –
навчальні предмети
нового типу,
в основі яких
лежить
мислєдїяльнїсний тип
їнтеґрації
навчального
матеріалу

Метапредмети

Слово

Людина

Природа

Знання

Знак

Суспільство

Метапредметні результати:

оволодіння навичками самостійного здобуття знань, організації навчальної діяльності, постановки цілей, планування, самоконтролю й оцінки результатів своєї діяльності, уміннями передбачати можливі результати своїх дій;

розуміння відмінностей між вихідними фактами й гіпотезами для їх пояснення, теоретичними моделями й реальними об'єктами, оволодіння універсальними навчальними діями на прикладах гіпотез для пояснення відомих фактів і експериментальної перевірки висунутих гіпотез, розробки теоретичних моделей процесів або явищ;

формування вмінь сприймати, переробляти й передавати інформацію в словесній, образній, символічній формах, аналізувати й переробляти здобуту інформацію відповідно до поставлених завдань, виокремлювати основний зміст прочитаного тексту, знаходити в ньому відповіді на поставлене питання й викладати його;

набуття досвіду самостійного пошуку, аналізу й відбору інформації з використанням різних джерел і нових інформаційних технологій для вирішення пізнавальних завдань;

розвиток монологічного й діалогічного мовлення, уміння висловлювати свої думки й здатність чути співрозмовника, розуміти його погляди, визнавати право іншої людини на іншу думку;

освоєння прийомів дій у нестандартних ситуаціях, оволодіння евристичними методами й методами розв'язання проблем;

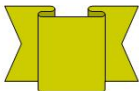
формування вмінь працювати в групі з виконанням різних соціальних ролей, викладати й обстоювати свої погляди й переконання, вести дискусію тощо.

Метапредметні технології

Це способи роботи з мисленням, комунікацією, діяльністю, розумінням і рефлексією учнів.

Метапредметні технології створюються для зміни типу свідомості і вчителя і здобувача освіти, який виходить за межі одного навчального предмета, використовуючи взаємопов'язані знання із різних предметів.

Виокремимо деякі метапредметні технології

- **технологія проблемного діалогу** стимулює мотивацію навчання, підвищує пізнавальний інтерес, формує самостійність і переконання;
- **технологія проектної діяльності** формує накопичення смислів, оцінок, відносин, позитивних поведінкових стереотипів;
- **ІКТ-технології** дають змогу формувати адекватну самооцінку, усвідомленість навчання і навчальної мотивації, адекватне реагування на труднощі, критичне ставлення до інформації та вибірковість її прийняття, повагу до інформації про приватне життя, формується основа правової культури в галузі використання інформації;
- **технологія ситуативного навчання** формує вміння демонструвати свою позицію, моральну оцінку ситуації, прийняття чужої думки, адекватну оцінку інших, навички конструктивної взаємодії;
- **технологія тайм-менеджменту** (управління часом) підвищує ефективність його використання завдяки застосуванню інструментів і методик планування часу, постановки пріоритетів і цілей;
- **технології соціальних ігор** сприяють успішній соціалізації здобувачів освіти.

Проектна діяльність

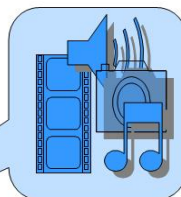
Мета технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачає володіння певною сумою знань і через проектну діяльність, яка передбачає вирішення цих проблем, вміння практично застосовувати здобуті знання

Проектна технологія передбачає триаду дій учнів за підтримки і спрямовуючої функції вчителя:

Задум – Реалізація – Продукт

Етапи діяльності:

1. Прийняття рішення про виконання будь-якої діяльності (підготовка до будь-яких заходів, дослідження, виготовлення макетів та ін.).
2. Формулювання мети і завдань діяльності.
3. Складання плану і програми.
4. Виконання плану.
5. Презентація готового продукту.

Технології інтерактивного навчання

Це така організація процесу навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх його учасників

Переживання учасниками певного досвіду (через гру, вправи, вирішення певної ситуації)

Усвідомлення отриманого досвіду

Рефлексія

Застосування на практиці

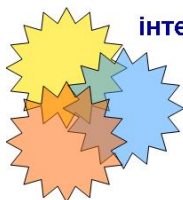
Формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне рішення проблеми

«Толерантність, повага, готовність навчатися один від одного – цінності, які є основою для розвитку демократичних держав. Цього треба навчати в школах».

Марк Герсон

Значно підвищується особистісна роль вчителя – він виступає як лідер, організатор.

Застосування технологій інтерактивного навчання має багато переваг:

– у роботі задіяні всі учні;

«Зібратися разом – це початок, триматися разом –
це прогрес, працювати разом – це успіх».

Генрі Форд

– школярі вчаться працювати в групі (команді);

«Двоє, працюючи разом, досягають більшого, ніж троє,
які працюють окремо».

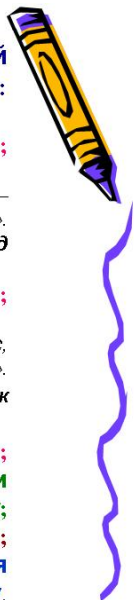
Чарльз Мак Кормик

– формується доброзичливе ставлення до опонента;

– кожна дитина має можливість пропонувати
свою думку;

– створюється «ситуація успіху»;

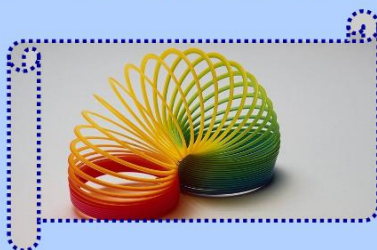
– за короткий час опановується
багато нового матеріалу.

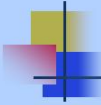
Інтегративна технологія –

процес встановлення зв'язків між структурними
компонентами змісту освіти у межах системи освіти
з метою формування цілісного уявлення про світ,
що зорієнтовано на розвиток і саморозвиток учня.

Технологія «Дебати»

формує критичне мислення, вміння діяти у непередбачених ситуаціях, відстоювати свою позицію, бути толерантним до інших. Технологія може бути використана як форма або елемент уроку, а також у позакласній роботі.

Дебати – це інтелектуальна гра, особливий вид дискусії, що проводиться за визначеними правилами.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ М. П. ГУЗИКА

Гузик Микола Петрович,
*заступник директора з наукової роботи Комунального закладу
«Южненська Авторська М. П. Гузика Експериментальна
спеціалізована загальноосвітня школа-комплекс І–ІІІ ступенів
Южненської міської ради Одеської області»,
член-кореспондент НАПН України*

Девіз: «Ефективна школа – заклад, в якому особистість отримує можливості вчасно виявити, ефективно розвивати і реалізувати у виробничий практиці свій природний талант».

І**нноваційна** педагогічна система орієнтована на реалізацію ідеї профільної шкільної освіти, але **принципово відмінної від тієї, що рекомендується НУШ.**

У чому полягає ця відмінність?

Головною відмінною є те, що в НУШ профілізації підлягає виключно академічний зміст середньої освіти. Звідси середні школи, відповідно до статті 9 Закону України «Про загальну середню освіту», поділяються на:

- Початкові школи - заклади освіти І ступеня;
- Гімназії – заклади середньої освіти ІІ ступеня;
- Ліцеї – заклади середньої освіти ІІІ ступеня;

Заклади середньої освіти, що реалізують освітні програми на кількох рівнях, а саме:

- І–ІІ ступенях (тобто початкової школи і гімназії);
- ІІ–ІІІ ступенях (гімназії і ліцею);
- І–ІІІ ступенях (початкової школи, гімназії і ліцею).

А відповідно до педагогічної системи М. П. Гузика профілізація в АШГ відбувається не тільки в академічній сфері, а і в царині реалізації, розвитку і практичного застосування у виробничій сфері задатків природного ведучого таланту конкретного учня. Отже, профільна освіта за педагогічною системою

М. П. Гузика носить персоніфікований особистісно спрямований на талант дитини характер. Саме тому до складу Авторської школи М. П. Гузика входять структурні підрозділи як академічної школи І–ІІІ ступенів, так і спеціалізованих шкіл, які надають допомогу учням в реалізації та розвитку їх ведучого природного таланту.

За нашою системою шкільної освіти діяльність учня за його власним вибором може спрямовуватись на один з семи практичних напрямів, а саме:

Академічний;
Художньо-естетичний;
Ручний;
Візуально-стратегічний;
Спортивний;
Соціальний;
Духовний.

Самі ці сім напрямів навчально-виховної та практичної діяльності відповідають тим типам задатків природних провідних талантів, з якими народжується конкретна дитина.

Ми встановили приблизну кількість дітей, які володіють певним типом природних задатків (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість дітей 5–6-річного віку, яким притаманний конкретний тип природного провідного таланту

№ з/п	Назва типу задатків природного ведучого таланту	Кількість дітей, яким притаманний даний тип задатків ведучого природного таланту (%)
1	Академічний	4
2	Художньо-естетичний	67
3	Ручний	20
4	Візуально-стратегічний	5
5	Спортивний	1
6	Соціальний	2
7	Духовний	1

З метою практичної реалізації в освітньому процесі даних типів задатків природного ведучого таланту учнів **в Авторській школі М. П. Гузика створено розширене педагогічне середовище, яке складається з трьох типів навчально-виховних структур, а саме:**

1. Спеціалізованих шкіл;
2. Спеціалізованих навчально-виховних Центрів;
3. Позакласних та позашкільних секцій, гуртків, клубів.

Типи навчально-виховних структур і назви підрозділів АШГ подано в табл. 2.

Таблиця 2

Макроструктурні підрозділи Авторської школи М. П. Гузика

№ з/п	Типи навчально-виховних структур школи	Назви підрозділів АШГ
I	Спеціалізовані школи	1. Загальноосвітня школа-комплекс I–III ступенів; 2. Прогімназія (2–4 кл.); 3. Гуманітарна гімназія (5–11 кл.); 4. Математико - природничий ліцей (7–11 кл.); 5. Дитяча школа мистецтв (1–11 кл.); 6. Школа високих спортивних досягнень (5–11 кл.); 7. Трудова політехнічна школа (5–11 кл.); 8. Коледж (комплекс школа – виш I–II рівнів акредитації);
II.	Спеціалізовані навчально-виховні Центри	1. Центр розвитку ручного таланту учнів (1–11 кл.); 2. Центр розвитку візуально-стратегічного типу таланту (7–11 кл.); 3. Центр розвитку соціального типу таланту (1–11 кл.); 4. Центр розвитку духовного типу таланту (1–11 кл.).
III.	Позакласні та позашкільні секції, клуби та гуртки	1. Гуртки, клуби з академічних предметів (2–11 кл.); 2. Гуртки, клуби художньо-естетичного напрямлення (вокал, гра на музичних інструментах, хореографія, образотворче мистецтво);

		<p>3. Спортивні секції для шанувальників спорту (футбол, баскетбол, волейбол, флорбол, легка атлетика, класична і вільна боротьба, кікбоксинг, бокс, шахи, плавання, веслування, теніс та ін.);</p> <p>4. Гуртки для розвитку ручного таланту дітей (конструювання механічних приладів, програмування і виробництво роботів, в'язання, вишивання, пошиття і ремонту одягу, ремонт меблів);</p> <p>5. Гуртки соціального спрямування (волонтерів, захисників екологічного стану школи і міста, надання допомоги хворим людям, людям похилого віку та дітям, які залишилися без батьківського піклування, захисників тварин від голоду, хвороб і насильства, розробка спеціальних програм і проведення соціальних акцій у школі та місті);</p> <p>6. Гуртки та клуби розвитку візуально-стратегічних задатків ведучого природного таланту учнів (розробка перспективних планів та програм стратегії розвитку самоврядування АШГ в контексті ідей НУШ; організатори зв'язків з міжнародними шкільними структурами; участь у міжнародних олімпіадах, конференціях, семінарах та ін.).</p>
--	--	---

Для організації такого розширеного педагогічного середовища нами використовуються усі можливості академічних, культурних, спортивних, соціальних, виробничих та духовних структур міста Южного. Таким чином, наше місто створює разом з нами потрібні умови для ефективного розвитку і виховання підростаючого покоління; надає дітям необхідну допомогу у самовизначенні ефективного шляху до успішного життя в сьогоденні та майбутньому.

У який спосіб ідея профілізації освіти учнів і компетентнісного підходу до освіти реалізується безпосередньо саме в академічному навчанні учнів АШГ?

Ця проблема реалізується за допомогою застосування так званої Комбінованої системи М. П. Гузика.

У зв'язку з обмеженістю часу розкрити цю тему не можливо. Тому розкажу тільки про головну стратегічну лінію цієї системи.

За нею зміст навчально-виховного процесу поділяється на дві головні складові, а саме:

- академічну, на якій учні оволодівають головними теоретичними складовими відповідного блоку інформації з даної теми за так званими персоніфікованими програмами «А», «В», «С»;

- діяльнісно-виробничу, на якій засвоєна учнями академічна інформація, досяжного для них рівня, переробляється в **кінцевий інтелектуальний товар або інтелектуальну послугу її споживачу за допомогою того таланту, яким вже оволодів учень на даний час його освітнього розвитку.**

Отже, за цих умов академічні знання та практичні навчальні навички учня виконують роль вихідної сировини для виробництва відповідного інтелектуального товару. В процесі такої діяльності учня ефективно **реалізуються ідеї його компетентнісного розвитку в широких сферах практичного життя як тут і тепер так і в майбутньому, а також профілізація його освіти виключно в персоніфікованому напрямку.**

Для бажаючих детальніше ознайомитися з нашою системою рекомендую прочитати статті у журналі «Управління школою» за 2013–2019 роки. Але повну інформацію про інноваційну педагогічну систему М. П. Гузика можна знайти на сайті нашої школи ugzosh-gudz.odessaedu.net та під час безпосереднього відвідування АШГ у місті Южному Одеської області.

Авторська М. П. Гузика експериментальна спеціалізована школа – комплекс
І–ІІІ ступенів м. Южного Одеської області

Школа – велика дитяча країна,
В ній відкривається білий наш світ.
Тут пізнає себе кожна дитина,
І відправляється в життєвий політ!

Упровадження профільної освіти в Авторській школі Гузика за Комбінованою системою М. П. Гузика

Діденко Галина Олександрівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи

Авторська М. П. Гузика
експериментальна
спеціалізована школа –
комплекс І–ІІІ ступенів
м. Южного

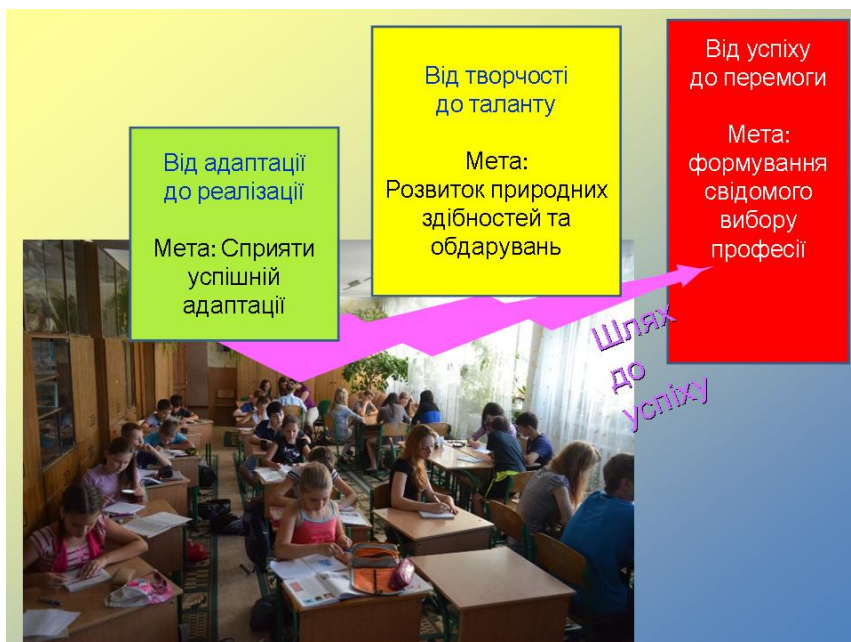
- Мета: «Формування духовно – розвиненої особистості з високими моральними якостями, підготовленої до повноцінної життєдіяльності, що має ґрунтовні знання, соціально активна, творчо спрямована, компетентісно розвинена, здатна до самовизначення і самореалізації, професійно орієнтованої»

Школа – найвідповідальніша лабораторія ,
адже в ній формується майбутнє дитини, країни!

Проблема школи:

«Індивідуалізація ,
персоніфікація,
розвиток природних
ключових
компетентностей за
Комбінованою
системою

М. П. Гузика»

**Два людських винаходи можна вважати найтяжчими:
мистецтво навчання і виховання**

І. Кант

- **Навчання -**

сукупність
скоординованих
дій та заходів,
спрямованих на
досягнення певної
мети в межах
індивідуального
розвитку

- **Виховання:**

- Любові до
навколишнього
середовища

- патріотизму
- духовності
- людяності
- поваги

Програми індивідуального опрацювання блоку навчальної інформації за темою: «Організм людини як біологічна система»											
Девіз: «Аналіз – розділ цього на частинки»											
Програма С оцінюється балами «1-4»	Програма В оцінюється балами «5-8»	Програма А оцінюється балами «9-12»									
1. Прочитайте § 3 «Хімічний склад клітини», с. 10-11. Випишіть з підручника хімічний склад клітини та запам'ятайте його.	1. До хімічного складу клітини відносяться <u>макро-</u> та мікроелементи. Вони утворюють неорганічні та органічні сполуки. Складіть розповідь на тему « <u>Хімічний склад клітини</u> ».	1. Проаналізуйте хімічний склад клітини, та доведіть роль її хімічного складу в організмі людини									
2. Прочитайте § 4 «Структурна і функціональна організація клітин», с. 11-15. Випишіть у зошити будову клітини та запам'ятайте її.	2. Для всіх клітин людського організму характерний <u>єдиний</u> принцип будови. У робочих зошитах заповніть таблицю: Структурна та функціональна складова клітини	2. Проаналізуйте структуру і функціональну організацію клітин. Доведіть необхідність детального вивчення та дослідження клітин.									
	<table border="1"> <tr> <td>Структурні елементи клітини</td> <td>Вушка</td> <td>Функції</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Структурні елементи клітини	Вушка	Функції							
Структурні елементи клітини	Вушка	Функції									
3. Прочитайте § 5 «Основні життєві властивості клітин», с. 15-17. Випишіть та запам'ятайте, які основні життєві властивості клітин.	3. Клітини, як і всьому організмові властиві процеси життєдіяльності. У робочих зошитах заповніть таблицю: Основні властивості клітини	3. Проаналізуйте основні життєві особливості клітини. Як ці знання використовуються у біотехнології. Доведіть необхідність саморегуляції для життєдіяльності клітини.									
	<table border="1"> <tr> <td>Не під</td> <td>Основні властивості клітин</td> <td>Висновки</td> <td>Значення</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Не під	Основні властивості клітин	Висновки	Значення						
Не під	Основні властивості клітин	Висновки	Значення								
4. Практична робота. В альбомах намалюйте будову клітини та позначте її складові частини.	4. Виготуйте (на вибір) таблицю, спайди, півіски за темою «Будова клітини»	4. Доберіть літературу, в якій іде мова про будову, хімічний склад клітини та її життєдіяльність. Складіть анотації до знайдених матеріалів.									

Зміст комплексних персоніфікованих програм для розвитку природних ключових компетентностей:

- I. Комплексні програми для тих, хто володіє академічним типом природних ключових компетентностей, а саме для тих, у кого вже формується мовний талант.
- II. Комплексні програми, які реалізують і розвивають логіко-математичні види талантів дітей (програма для забезпечення послідовного удосконалення функціональних навчально-організаційних та ділових якостей учнів, яким притаманні логіко-математичні здібності
- III. Комплексні програми для організації процесу учіння тих дітей, яким притаманний просторово-стратегічний тип природних ключових компетентностей.

Зміст комплексних персоніфікованих програм для розвитку природних ключових компетентностей:

- IV. Комплексні програми, які розкривають, реалізують і розвивають музичний дар дитини
- V. Комплексні програми для учнів, які володіють спортивним та ручним (технологічним) типами природних ключових компетентностей
- VI. Комплексні програми які реалізують і розвивають соціальний тип ключових природних компетентностей
- VII. Комплексні програми, які реалізують і розвивають внутрішньоособистісний тип компетентності

Допрофільне навчання учнів 5-6 класів

**Художній тип
мислення**

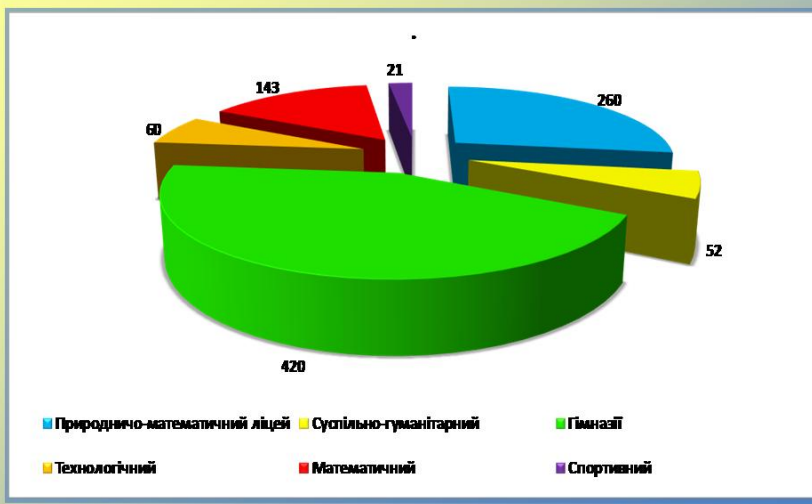
**Абстрактне
мислення**

Творчі нахили

**Спортивні
нахили**

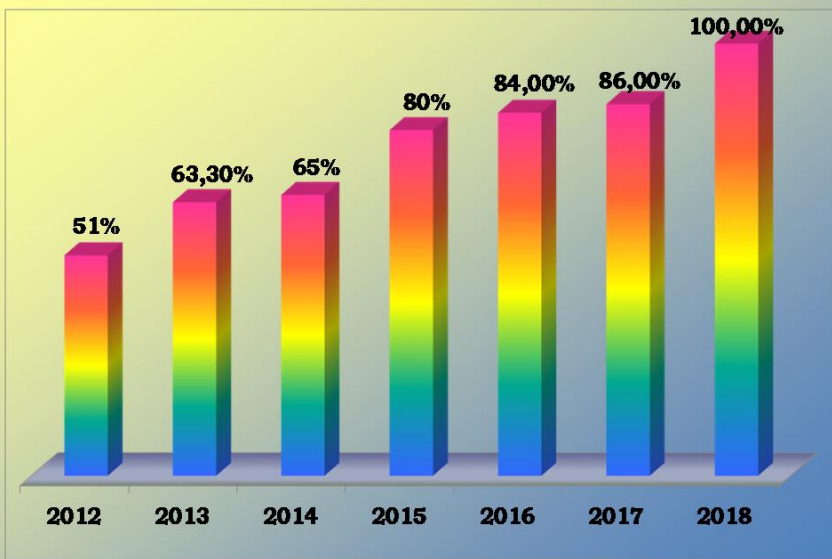
Напрями профілізації учнів 7–9 класів, Авторська школа М. П. Гузика, 2018/2019 н.р

Напрями профільної освіти учнів 10–11 класів

Динаміка впровадження профільного навчання

**Допрофільне навчання
7–9 класів
у групах за інтересами
та природними нахилами**

Ваша сила – віра в себе.

Ваша свобода – відповідальність за власний розвиток.

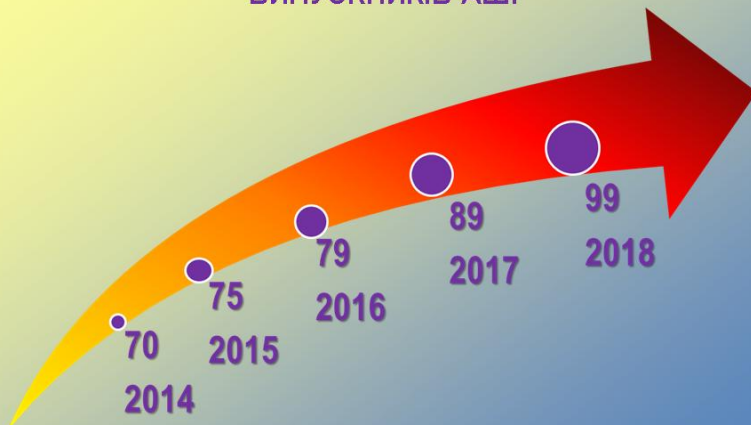
Ваші здібності – культура самотворення.

А. Соловйк

**Результати
розподілу учнів
5–9 класів
за інтересами
у 2018/2019 н.р.**

**ДИНАМІКА СВІДОМОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЙ
ВИПУСКНИКІВ АШГ**

Розвиток природничих нахилів

Робота над проектами з біології

Організація дитячого закладу відпочинку

ДЗВ
«Інтелект»
Профільний

Використання педагогічних технологій розвитку творчих здібностей школярів у сучасній профільній школі

ШЕЛЕСТОВА Л.В.,
доктор педагогічних наук,
пров. наук. співробітник

Ефективність розвитку творчих здібностей особистості залежить від низки чинників: індивідуальних особливостей дитини, її активності, впливу зовнішнього середовища. Одним із найбільш вагомих зовнішніх чинників впливу на розвиток особистості є освіта, зокрема і профільна.

У зв'язку з цим ми намагалися з'ясувати, яким чином профільна освіта впливає на розвиток творчих здібностей старшокласників. Нами було опитано 88 педагогів ліцеїв м. Рівне, м. Пирятин Полтавської обл. та м. Біла Церква Київської обл., шкіл № 4 та 6 м. Новоукраїнка Кіровоградської обл.

Згідно з результатами опитування учителі усвідомлюють важливість розвитку творчих здібностей учнів в умовах профільного навчання та необхідність приділяти цьому спеціальну увагу.

Водночас, у педагогічній практиці вони зрідка залучають дітей до творчої діяльності і відводять для цього недостатньо часу в освітньому процесі. Тільки 50% залучають до виконання творчих завдань у кожній темі, переважна більшість використовує для цього 10-20% навчального часу.

Учителі в цілому розуміють сутність поняття «творчі здібності» та прагнуть розвивати усі їх складники: інтелектуально-евристичні та інтелектуально-логічні здібності, мотиваційно-творчу активність, самоорганізаційні, комунікативні здібності. Та особлива увага приділяється розвитку інтелектуально-логічного компоненту творчих здібностей, для чого педагоги використовують спеціальні типи творчих завдань, переважно на етапі практичного застосування знань.

Серед педагогічних технологій, частіше використовуваних вчителями для розвитку творчих здібностей, – проектна технологія. Рідше використовуються – метод мозкового штурму, комунікативні технології, технологія проблемного навчання, дослідні та ігрові технології.

Ефективною організаційною формою визнається освітня діяльність у невеликих групах по п'ять–сім осіб.

Реалізація завдання розвитку творчих здібностей пов'язана, передусім, з якістю шкільних підручників, задіяння для цього усіх його структурних елементів. Найбільш вагомими серед яких є навчальні тексти та завдання.

Ми проаналізували підручники на предмет реалізації ними розвивальної функції, зокрема з'ясування їхніх можливостей у розвитку творчих здібностей старшокласників.

На основі аналізу підручника з української літератури для учнів 10 класу (профільний рівень) можемо зробити висновок про те, що навчальні тексти в ньому в цілому сприятливі для розвитку творчих здібностей старшокласників. Проте цей підручник недостатньо реалізує розвивальну функцію на рівні навчально-пізнавальних завдань, оскільки їхня кількість та різноманітність не забезпечують умови для ефективного прояву творчих якостей учнів та їхнього розвитку.

Учителі також визнають, що розвиток творчих здібностей учнів залежить від них та рівня їхнього творчого потенціалу, тому більшість із них постійно підвищують власний професійний рівень через самоосвіту або підвищення кваліфікації та впроваджують педагогічні інновації у педагогічну практику.

Водночас, частина з них вказує на існування певних бар'єрів, що заважають професійному саморозвитку. Серед них називають: низький рівень заробітної платні та недостатньо комфортні соціально-побутові умови.

Підвищити ефективність розвитку творчих здібностей учнів можливо за допомогою спеціального стимулювання останніх до прояву цих здібностей, створення сприятливого мікроклімату у класі та освітньому закладі, підвищення обізнаності вчителів з можливостями розвитку творчих здібностей учнів.

Аналіз емпіричних даних використання педагогічних технологій розвитку творчих здібностей учнів в умовах профільного навчання свідчить про наявність проблем, які потребують вирішення як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

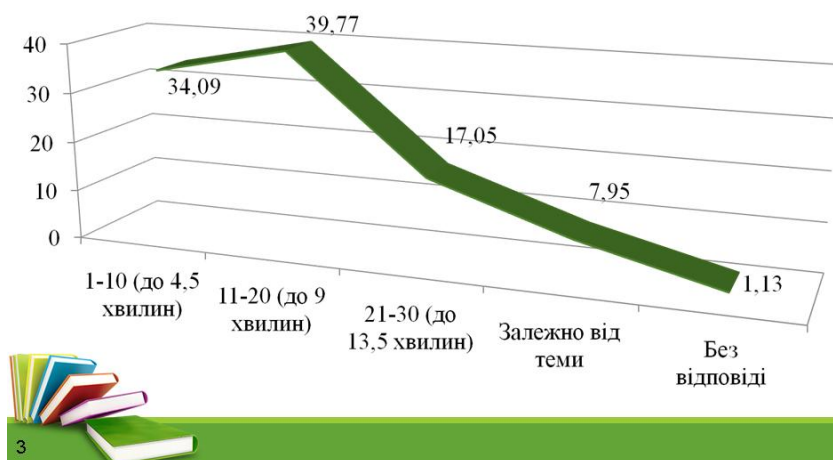
Результати дослідження можуть стати у нагоді для здійснення просвітництва вчителів з метою посилення їх впливу на розвиток творчих здібностей учнів.

Виклад матеріалу унаочнено в презентаційній частині публікації (див. далі).

Позиція педагогів щодо результатів освітньої діяльності

Кількість часу (у %), який витрачає педагог для створення творчих ситуацій на занятті

Творчі здібності

мотиваційно-творча активність (допитливість, творчий інтерес, почуття захопленості, емоційний сплеск, радість відкриття, прагнення до творчих досягнень, прагнення до лідерства, прагнення до отримання високої оцінки, почуття обов'язку, відповідальності, особиста значущість творчої діяльності, прагнення до самоосвіти, самовиховання),

інтелектуально-логічні здібності (здібність аналізувати, порівнювати, здібність виділяти головне, відкидати другорядне; здібність описувати явища, процеси; здібність давати визначення, здібність пояснювати; здібність доводити, обґрунтовувати; здібність систематизувати та класифікувати);

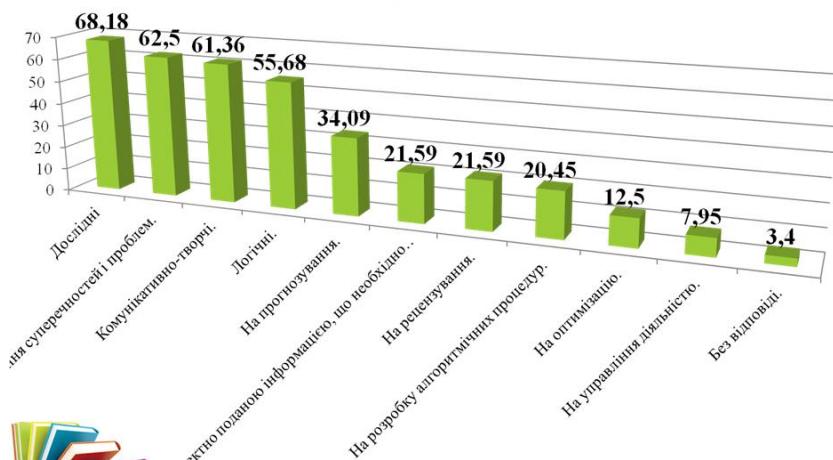
інтелектуально-евристичні здібності (здібність генерувати ідеї, висувати гіпотези; здібність фантазувати, асоціативність мислення, здібність бачити суперечність, здібність переносити знання та вміння у нові ситуації, здібність відмовитись від нав'язливої ідеї, подолати інертність мислення, незалежність суджень, критичність мислення, здібність давати оцінки судження),

самоорганізаційні здібності (здібність бачити мету в побіжній меті, планувати діяльність і раціонально використовувати час; здібність до самоконтролю; здібність до об'єктивного самооцінювання, старанність, здібність до рефлексії та корекції; здібність до вольових зусиль),

комунікативні здібності (здібність акумулювати та використовувати творчий досвід інших; здібність до співпраці; здібність організувати колективну навчально-творчу діяльність; здібність відстоювати свою думку та переконувати інших; здібність уникати конфліктів та успішно розв'язувати їх)

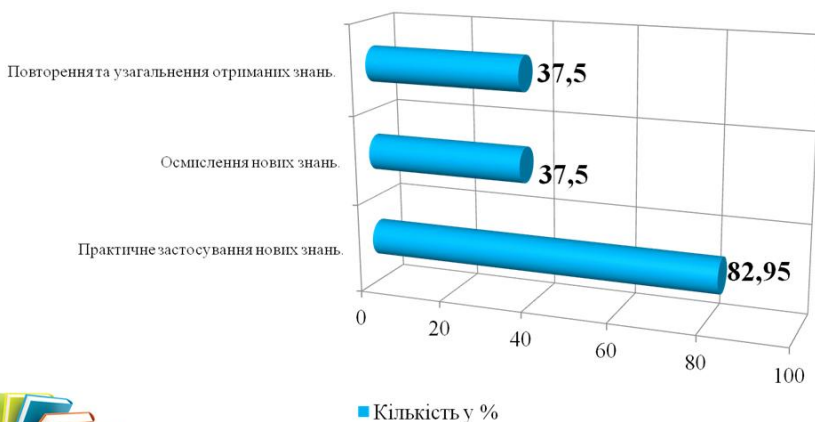

Використовувані вчителями типи творчих завдань

Кількість у %

Етапи уроку, на яких використовуються творчі завдання

6

Педагогічні технології, що використовуються вчителями для розвитку творчих здібностей учнів

7

Таблиця 11

Організаційні форми, сприятливі для розвитку творчих здібностей

Підручник як чинник розвитку

Розподіл завдань за типами (підручник з укр. літ., 10 кл., проф. рівень)

За- галь- на к-ть	Репродук- тивні завдання		Частково- пошукові завдання		Творчі завдання	
	Факт к-ть	К-ть у %	Факт к-ть	К-ть у %	Факт к-ть	К-ть у %
684	260	38	397	58	27	4

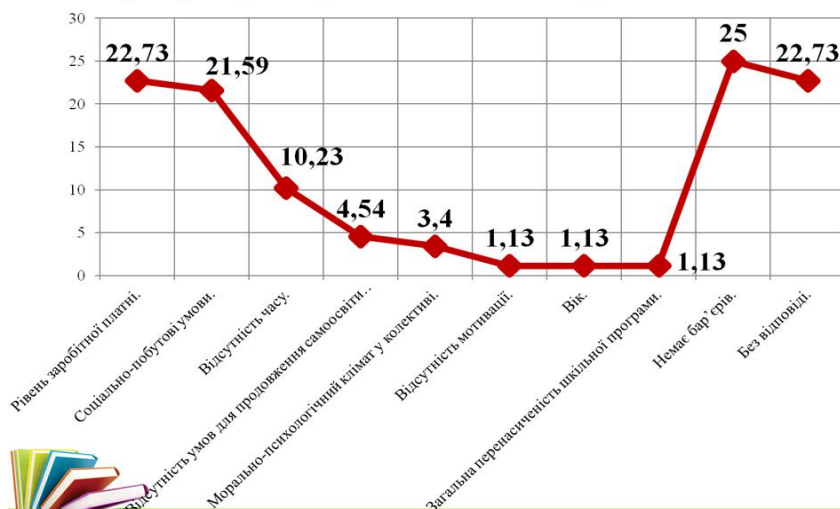

Мотивація педагогів до творчого саморозвитку

Кількість у %

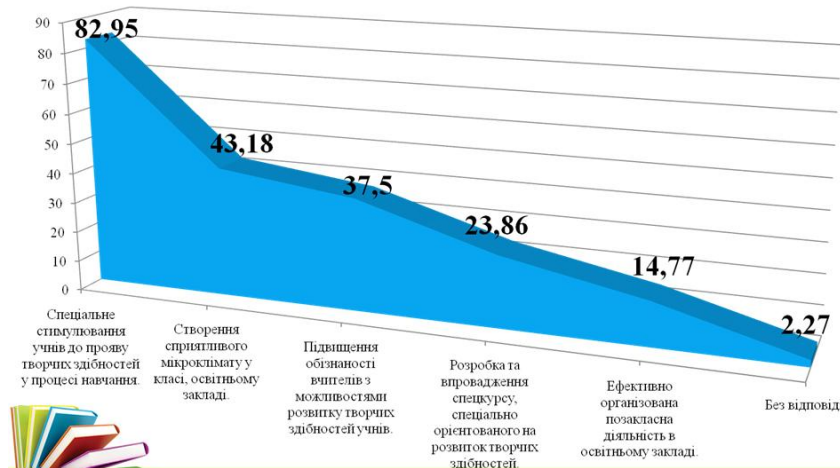
Бар'єри у педагогічній творчості

12

Кількість у %

Умови підвищення ефективності розвитку творчих здібностей учнів

13

Кількість у %

Мультипрофільність в освітньому середовищі гімназії: пошуки, здобутки, перспективи

Замаскіна Поліна Іванівна,
директор гімназії № 290 м. Києва

Мультипрофільне навчання в гімназії передбачає

- індивідуалізація освітнього процесу в старших класах, вибудовування індивідуальних освітніх траєкторій;
- забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;
- створення динамічних груп всередині паралелі класів, навчання в яких обирає учень (за участю батьків, вчителів, психологічної служби) для профільного або стандартного рівня навчання;
- забезпечення високої мотивації учнів до вивчення профільних предметів у динамічних групах

Основні принципи побудови моделі мультипрофільного навчання в гімназії

- Принцип науковості
- Принцип систематичності й послідовності навчання
- Принцип доступності навчання
- Принцип зв'язку навчання з життям
- Принцип свідомості й активності учнів у навчанні
- Принцип індивідуального підходу до учнів
- Принцип гуманізації освіти

Реалізація моделі мультипрофільного навчання здійснюється через

- забезпечення психолого-педагогічного супроводу вибору профілю навчання;
- формування навчальних планів за побажаннями учнів;
- організацію освітньої діяльності учнів у динамічних профільних групах;
- можливість зміни профілю навчання за бажанням учня;
- відповідну фахову підготовку педагогічних працівників

Участь гімназії в дослідно-експериментальній роботі регіонального рівня

“Упровадження мультипрофільного навчання в середній загальноосвітній школі”

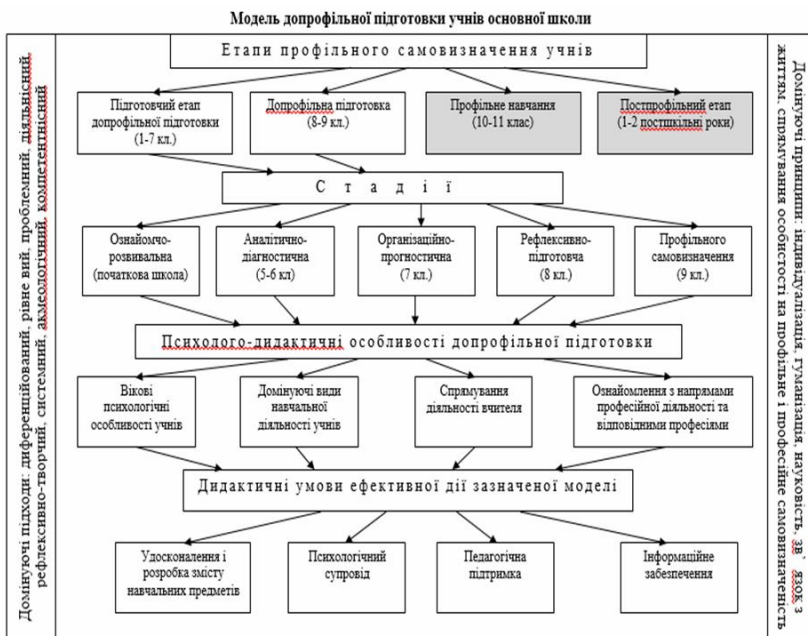
- Рішення експертної комісії з проведення дослідно-експериментальної роботи (протокол №22 від 25 вересня 2013 року);
- Наказ Департаменту освіти і науки, молоді та спорту від 30.10.2013 року №814
- Час реалізації програми:
2013-2017 роки

Реалізація моделі мультипрофільного навчання дала змогу:

- забезпечити сприятливі умови для функціонування класів допрофільної підготовки створення і апробації моделі мультипрофільного навчання в профільній старшій школі;
- вивчити запити учнів, їхніх батьків щодо потреб у професійному, профільному навчанні;
- сприяти ефективній роботі творчої групи з реалізації програми ЕДР, розвитку і згуртуванню педагогічного колективу;
- здійснити комплектування класів допрофільної підготовки та динамічних учнівських груп старшої школи;
- забезпечити ефективне функціонування системи психологічного супроводу допрофільної підготовки і мультипрофільного навчання;
- залучити до активної співпраці батьківську громадськість

Вивчення запитів учнів, їхніх батьків щодо потреб у професійному, профільному навчанні

АНКЕТА для учнів

1. Яку професію ти бажаєш обрати у майбутньому?

- пов'язану, із застосуванням знань з: математики, іноземних мов, економіки, історії, хімії та біології _____ (вибрати потрібне)
- творчу (яку саме) _____;
- робітничу (яку саме) _____;
- інше (що саме) _____.

2. Чим ти керуєшся у своєму виборі?

- порадами знайомих;
- порадами психолога;
- фінансовими можливостями батьків (оплата навчання);
- високою заробітною платнею у майбутньому;
- бажанням батьків;
- інше (що саме) _____.

3. З якого віку ти обговорюєш це питання з батьками?

вік _____;
не обговорюємо.

АНКЕТА для батьків

1. Яку професію Ви бажаєте щоб обрала Ваша дитина у майбутньому?

- пов'язану, із застосуванням знань з: математики, іноземних мов, економіки, історії, хімії та біології _____ (вибрати потрібне)
- творчу (яку саме) _____;
- робітничу (яку саме) _____;
- інше (що саме) _____.

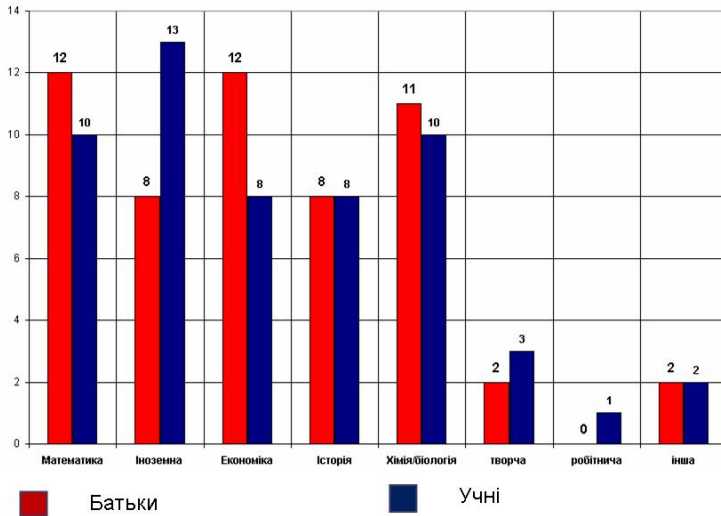
2. Чим Ви керуєтесь у своєму виборі?

- порадами знайомих;
- порадами психологів;
- фінансовими можливостями (оплата навчання);
- високою заробітною платнею у майбутньому;
- бажанням дитини;
- інше (що саме) _____.

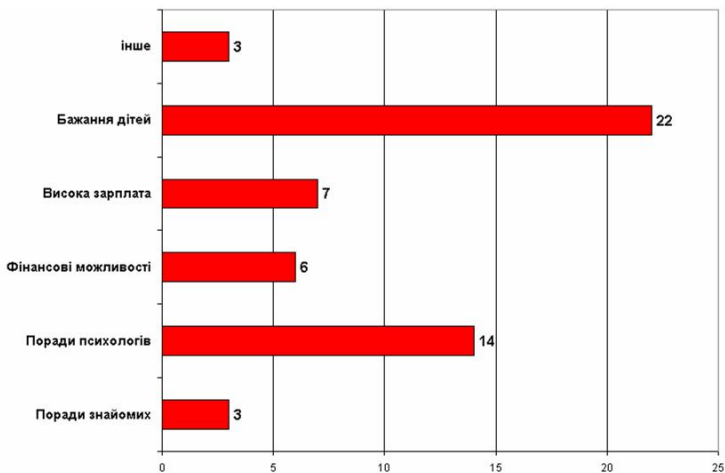
3. З якого віку Ви починаєте обговорювати це питання з Вашою дитиною?

вік _____;
не обговорюємо.

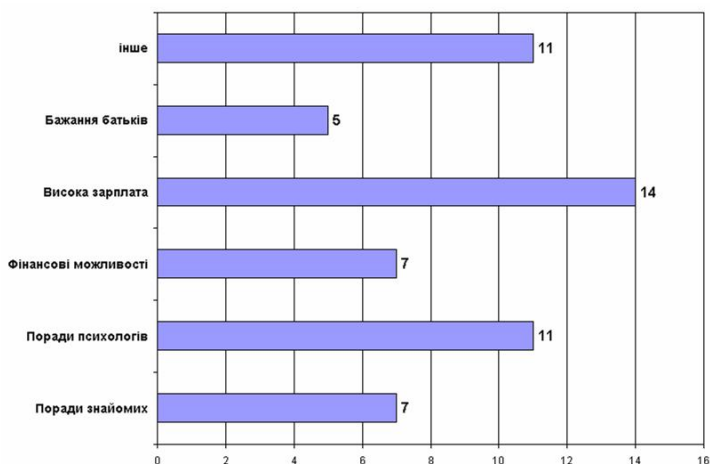
Майбутня професія

Чим Ви керуєтесь у своєму виборі? (відповідь батьків)

Чим Ви керуєтесь у своєму виборі? (відповідь дітей)

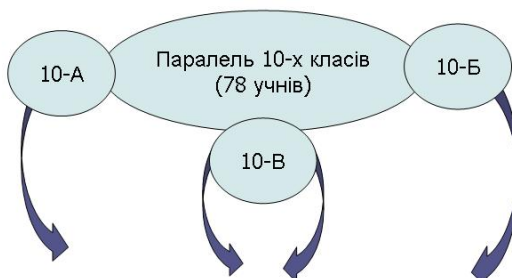
Експериментальний робочий навчальний план гімназії на 2015-2016 н.р.

Навчальний план 10-11 класів

(додаток 2 до наказу МОН України від 27.08.2010 № 834, зі змінами, внесеними наказами МОН України від 29.05.2014 року № 657 та № 518 від 08.03.2015)

Додатковий час на поглиблене вивчення предметів, введення курсів за вибором, факультативів		10а	10б	10в	11а	11б
		7,5	7,5	7,5	5,5	5,5
Курси за вибором	Алгебра	2	-	-	1	-
	Геометрія	2	-	-	1	-
	Англійська мова	-	-	2	-	1
	Японська мова	-	-	2	-	-
	Німецька мова	-	-	-	-	1
	Історія України	-	2	-	1	1
	Правознавство	-	2	-	-	-
	Географія	-	2	-	-	1
	Біологія	-	-	2	1	-
	Хімія	2	-	-	1	-
	Економіка	1	1	1	-	1
Факультативи	Історія	0,5	0,5	0,5	-	-
	Астрономія	-	-	-	0,5	0,5
Гранично допустиме навантаження на учня		33	33	33	33	33
Всього фінансується (без урахування поділу класу на групи)		38	38	38	38	38

Схема роботи динамічних груп

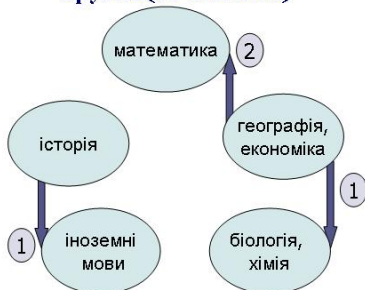
- 1-3,6-7 уроки: робота в групах академічного рівня
- 4-5 уроки: робота в динамічних групах

Понеділок : математика, правознавство, географія,
біологія, англійська мова

Середа : математика, історія України, економіка,
хімія, японська мова

Функціонування динамічних груп у 10-11-х класах

- Зміни в динамічних групах (10-ті класи)

- Зміни в динамічних групах (11-ті класи)

Функціонування динамічних груп у 10-11-х класах

№	Предмет, з якого викладається	Учитель
1	Математика	Козіна О.М.
2	Англійська мова	Потапова Л.І.
3	Німецька мова	Нагайко С.В.
4	Географія	Клочко Л.М.
5	Економіка	Кривчук К.В.
6	Біологія	Рудчук О.Б.
7	Хімія	Лисицина С.А.
8	Історія	Орішак Л.Л.

Результати моніторингів з базових дисциплін (курсів за вибором)

Навчальний предмет	вступний моніторинг				вихідний моніторинг				якість результатів вступного моніторингу	якість результатів вихідного моніторингу
	п	с	д	в	п	с	д	в		
Історія	0	5	4	1	0	3	6	1	50,0	70,0
Німецька мова	0	5	4	3	0	3	3	6	58,3	75,0
Англійська мова	2	5	3	2	0	3	2	7	41,7	75,0
Хімія	0	4	4	2	0	2	4	4	60,0	80,0
Біологія	0	3	3	4	0	0	4	6	70,0	100,0
Математика	0	1	7	4	0	1	7	3	91,7	90,9
Географія	0	2	4	2	0	1	4	3	75,0	87,5

Порівняння вибору учнями профілю навчання в гімназії та вищих навчальних закладах

	2013-2014 навчальний рік			2018-2019 навчальний рік		
Предмети, які вивчались у динамічних групах	Співпали	Співпали частково	Не співпали	Співпали	Співпали частково	Не співпали
	у 19% учнів	у 56% учнів	у 25% учнів	у 49 % учнів	у 42 % учнів	у 9 % учнів

Система роботи з професійного самовизначення учнів

Робота кабінету допрофільної підготовки, профільного навчання та профорієнтації

Проведення психологічних досліджень

Завдання діагностичної програми

- вивчення характерних особливостей особистості, ціннісних орієнтацій, інтересів, здібностей, нахилів;
- актуалізація знань підлітків про себе;
- стимулювання самостійності і ініціативи у подальшому навчанні і саморозвитку;
- сприяння формуванню мотивації до майбутнього професійного самовизначення

Проведення психологічних досліджень

Використані методи дослідження

- Діагностика особистості: визначення типу темпераменту за методикою Г.Айзенка (адаптація О.Шмельова)
- Психометричний тест С.Делінгера; "КОС" Головей Л.А. (дослідження організаторських та комунікативних здібностей)
- Вивчення інтересів, нахилів, професійних намірів за методиками Е.Клімова "ДДО", "Зв'язок типу особистості і професійної діяльності" Дж.Голланда
- Анкета інтересів А.Йовайші, особливостей інтелектуального розвитку за методикою Е.Вандерлік

З метою визначення схильності до певної професійної діяльності та особистісних особливостей проведені діагностичні дослідження серед учнів 10-х класів (психолог Глушко О.А.)

Результати досліджень за методикою Є.Клімова (ДДО)

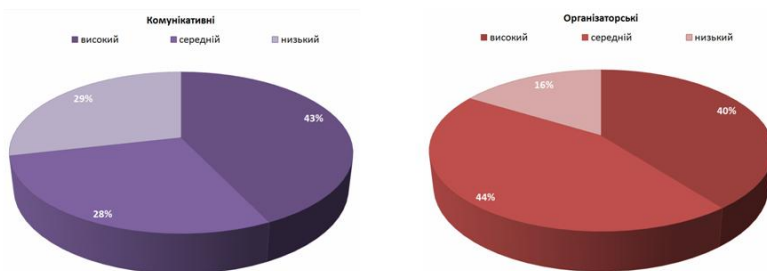

Результати досліджень самооцінки (за Дембо-Рубінштейн)

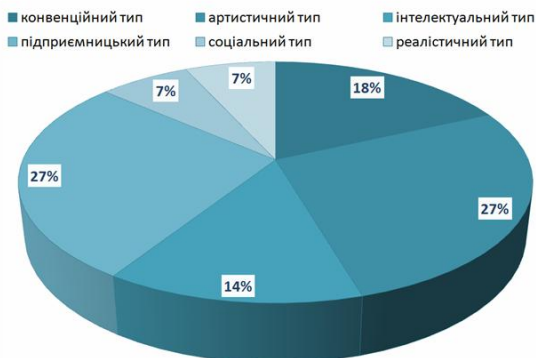
З метою визначення схильності до певної професійної діяльності та особистісних особливостей проведені діагностичні дослідження серед учнів 10-х класів (психолог Глушко О.А.)

Результати дослідження комунікативних та організаторських здібностей (КОС)

З метою визначення схильності до певної професійної діяльності та особистісних особливостей проведені діагностичні дослідження серед учнів 10-х класів (психолог Глушко О.А.)

Результати дослідження професійних уподобань (тест Голланда)

Співпраця з науковцями

- У результаті експериментальної діяльності сформувалася система плідної співпраці з відділом дидактики Інституту педагогіки НАПН України, очолюваним доктором педагогічних наук Васківською Г.О.
- Спільно з відділом дидактики започатковано проведення системи семінарів, присвячених питанням модернізації освітнього простору гімназії

Тиждень профорієнтації в гімназії

Проведення виховних годин на тему: "Професії моїх батьків"

(із залученням представників батьківської громади)

Тиждень профорієнтації в гімназії

Семінар «Новий час потребує нових професій» (англійською мовою), разом з викладачем спецкурсу «Business English» Заворицькою А.П.

«Ярмарок професій» у Київському Палаці дітей та юнацтва

Оцінка ефективності запровадження мультипрофільного навчання

- мультипрофільне навчання дає високий результат знань, розвиває творче мислення, інтелектуальні здібності, формує особистість;
- гімназія не тільки зберігає, але і збільшує контингент учнів старших класів;
- модель мультипрофільної школи забезпечує додаткове стимулювання до навчальної діяльності, а отже: зростання рівня навчальних досягнень учнів;
- досвід реалізації завдань попередніх етапів роботи засвідчує, що через мультипрофільність здійснюється позитивний вплив на траєкторію особистісного розвитку учнів, на формування у старшокласників такої якості, як здатність пристосовуватися до нових умов; навчаючись у динамічних групах, вони звикають працювати в новому оточенні, зосереджуються на навчальній діяльності, у майбутньому – краще адаптуються у студентському середовищі;
- експериментальні навчальні плани забезпечують умови для реалізації завдань особистісно зорієнтованого навчання;

Оцінка ефективності запровадження мультипрофільного навчання

- відбувається процес соціалізації школярів в умовах мультипрофільного навчання;
- учні мають можливість поєднати предмети для профільного вивчення, які знадобляться їм для складання ЗНО, вступу у вищі навчальні заклади;
- старшокласники реалізують потенційні можливості у виборі майбутньої професії.
- запровадження моделі мультипрофільного навчання сприяє підвищенню професійного рівня педагогічних працівників, активізації їх творчого потенціалу, формуванню здатності до швидкої адаптації в умовах, що постійно змінюються, а також розвитку й згуртованості всього педагогічного колективу;
- здійснення експериментального дослідження дає змогу педагогічному колективу конкретизувати напрями роботи, визначити перспективи розвитку навчального закладу;
- підвищується зацікавленість батьків в організації освітньої діяльності в школі шляхом впровадження сучасних форм надання освітніх послуг їхнім дітям.

**Найдосвідченіший педагог ніколи
не повинен спинятися на досягнутому,
якщо немає руху вперед, то неминуче починається відставання.**

В. Сухомлинський

**Соціалізаційний потенціал
профільного навчання
в акмеологічному середовищі
гімназії**

Корякіна Лідія Валентинівна,
вчитель української мови та літератури, вчитель-методист
Пісківської гуманітарної гімназії
(Бородянський район Київщини)

Акмеологія (від давньогрецької, *акме* – вершина, *logos* – наука)

Це галузь наукового знання, комплекс наукових дисциплін, об'єктом вивчення якої є людина в динаміці самоактуалізації свого творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення в різних життєвих сферах у тому числі і в освіті, професійній діяльності тощо. Це наука про шляхи максимальної досконалості в усіх видах індивідуальної діяльності людини, досягнення вершини свого саморозвитку.

Профільне навчання за своєю суттю має бути суб'єкт-суб'єктно акмеологічним.

Педагогічна акмеологія – наука про шляхи досягнення професіоналізму в праці педагога.

Головним результатом діяльності педагога в царині профільного навчання є наявність позитивних якісних змін в:

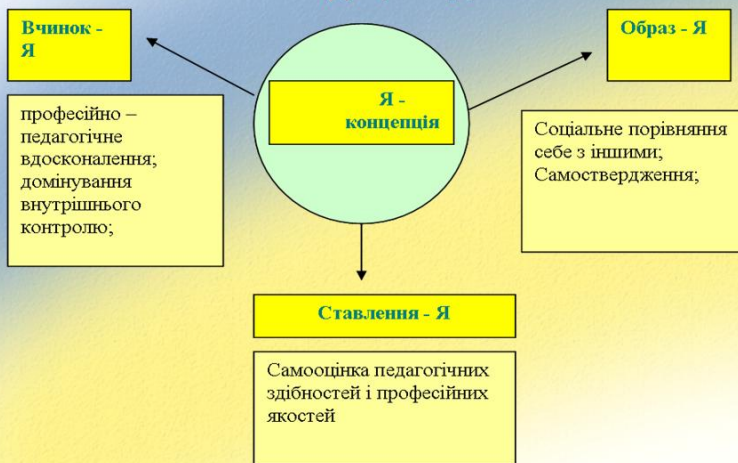
 оволодінні уміннями, знаннями та навичками, що відповідають освітнім стандартам, які прийняті в суспільстві;

 формування якостей особистості, які необхідні для активної життєдіяльності особистості в суспільстві.

Сутність педагогічної акмеології полягає у:

- 📖 визначенні шляхів досягнення педагогом професіоналізму;
- 📖 гуманістичній орієнтації на розвиток особистості учнів засобами окремих навчальних предметів;
- 📖 виборі педагогом способів своєї діяльності з урахуванням мотивів, ціннісних орієнтацій, цілей;
- 📖 підготовка учнів до наступних педагогічних впливів.

Концепція педагогічної діяльності

Не вести дітей за собою,
а навчити їх самостійно
вести себе по життю.

Франсуаза Дольто

Обирай у житті
найважчий шлях – на
ньому у тебе не буде
конкурентів.

Конфуцій

Шкільна акмеологія — це наука про
саморозвиток зростаючої людини як суб'єкта
життєдіяльності в освітньому просторі школи

Предметом шкільної акмеології є:

- соціально-зрілий випускник,
готовий до самовизначення;
- взаємодія суб'єктів педагогічного
процесу в цілісній системі освіти,
саморозвиток суб'єктів педагогічного
процесу засобами освітньої
діяльності в школах нового типу, що
забезпечують підвищений рівень
освіти.

Досягнення успіху залежить від рівня самозбереження особистості, уявлень про самореалізацію, від соціальної зрілості особистості й від усвідомлення соціальної відповідальності.

Г. Тульчинський

Соціалізація – процес становлення особистості, поступове засвоєння нею вимог суспільства, придбання соціально значимих характеристик свідомості і поведінки, які регулюють її взаємини із суспільством.

Рівні та етапи професійної діяльності та зрілості особистості педагога

- *рівень оволодіння професією*
- *педагогічної майстерності*
- *рівень самоактуалізації педагога в професії*
- *рівень педагогічної творчості*

Учитель-майстер зобов'язаний:

Досконало володіти сучасними технологіями навчання.

Вільно володіти знаннями з навчального предмета та мати хороший словниковий запас.

Йти в ногу з часом, бути різнобічною людиною, не обмежуватися лише сферою свого предмета.

Не нав'язувати знання, а знаходити шлях до позитивних емоцій у процесі навчання.

Професійні якості педагога:

працездатність

відповідальність

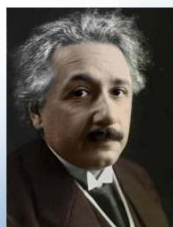
дисциплінованість

організованість

наполегливість

систематичне і планомірне підвищення свого професійного рівня

уміння поставити мету, вибрати шляхи її досягнення

Правильно навчає той,
хто навчає цікаво.

А. Ейнштейн

Акмеологічне шкільне середовище – простір школи та зв'язаного з нею соціуму, духовно формуючі впливи яких спрямовані на досягнення акмеологічно значущих результатів як учнями так і вчителями в умовах творчих пошуків та престижу самоудосконалення в зонах автентичного самовизначення.

Акмеологічний педагогічний аналіз – розгляд цілісного процесу і найвищих результатів навчальної діяльності учня та професійної вчителя крізь призми гіпотетичних вершинних досягнень, «вузлів» зв'язку різноманітних напрямів розвитку людини, сміливості творчого вирішення проблем, можливих інтегративних показників.

На початку кожної нової діяльності прості речі здаються складними, але потім складні речі стають легкими.

Бодо Шефер

Формування акмеологічного середовища в гімназії

Стратегічна мета:

переведення навчально-виховного процесу на якісно вищий рівень – формування акмеологічного середовища, у якому відбувається цілісний розвиток кожного суб'єкта педагогічного процесу.

Прогнозований результат:

якісна освіта, успіх кожного учня, креативний педагог, «Від школи функціонування до школи розвитку».

Акмеологічна компетентність включає знання, вміння, якості особистості, а саме:

акмеологічні знання, тобто обізнаність, поінформованість проте, які досягнення можливі у сфері психічного, професійного розвитку, їх рівні, варіанти;

акмеологічні уміння – прийоми, способи, технології досягнень у сфері психічного розвитку та професійній сфері, прийоми розрізнення, оцінювання різних видів акме;

акмеологічні якості особистості, які забезпечують рух людини до намічених досягнень; до цих особистих якостей ми відносимо перш за все акмемотивацію та акмездібність.

Акметехнології

- Технології життєтворчості
- Національне виховання
- Проектна технологія
- Коопероване навчання
- Інформаційні освітні технології
- Особистісно-зорієнтоване навчання
- Родинне виховання
- Продуктивне навчання
- Моделюючі технології
- Проблемно-пошукове навчання
- Модульно-тьюторська технологія

Показники майстерності вчителя

- уміння активізувати учнів;
- розвиток їхніх здібностей, самостійності, допитливості;
- вміння ефективно здійснювати виховну роботу учнів засобами змісту навчального предмета;
- формування високої моральності, патріотизму, працелюбства, самостійності учнів.

«Нова школа» — «Новий учитель»: дискусія навколо проблем

- 1** Який випускник школи потрібен сьогодні, чи буде він затребуваний державою? Чи здатна Нова школа, а відповідно, вчитель, виховати конкурентоспроможну особистість?
- 2** Чи готові вчителі увійти в Нову школу? Що їх там чекає? Новий стандарт передбачає зовсім іншу організацію праці вчителів, самого процесу навчання, а головне - перетворення способу мислення педагога.
- 3** Наскільки реально довести проект до логічного завершення?
- 4** Професія вчителя як і раніше не престижна і малооплачувана, тому в школу йдуть не найкращі кадри країни. А як це відіб'ється на якості освіти, залишається тільки здогадуватися.

Ми багато за що не беремося, не тому, що воно важке, а воно важке саме тому, що ми за нього не беремося.

Сенека

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА: профільне навчання – вимога часу

*Клокун Олександр Олександрович,
директор Пісківської гуманітарної гімназії, вчитель фізики та
астрономії, вчитель-методист
(Бородянський район Київщини)*

Суть культури — гуманістична, людинотворча, що полягає в конкретизації загальнолюдських цінностей стосовно кожної людини; продуктом і одночасно творцем культури є людина; головне джерело культури — діяльність людини.

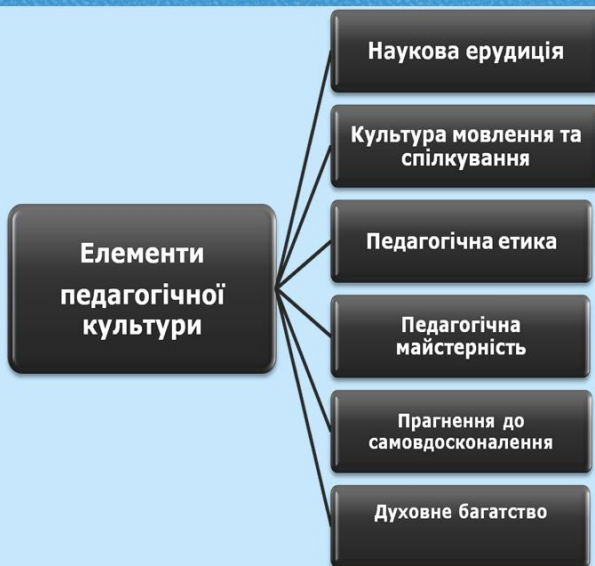
Інноваційна культура педагога проявляється в інноваційній педагогічній діяльності:

- удосконаленні теоретичних фахових і спеціальних знань, практичних навичок, необхідних педагогічним працівникам для її виконання;
- поповненні цінностями;
- розвитку особистісних властивостей і мотивації, що забезпечують цілеспрямовану діяльність педагогічних працівників щодо створення та реалізації інновацій;
- розвитку чутливості сприйняття педагогічними працівниками педагогічних інновацій.

**Завдання учителя –
переконати учня, що
він творець власного
«Я»**

Справжній вихователь той – хто йде до вихованців зі своїми яскравими думками, ідеями, переконаннями. Йдеться про духовні потреби вчителя виражати себе як особистість, розвивати свій внутрішній світ...

В.О. Сухомлинський

Професійна педагогічна компетентність – важливий чинник якісного профільного навчання

А це – широкий загальний світогляд і висока культура, професійне знання педагогіки, психології, теорії управління, наукових основ управління школою, здатність реалізувати свої знання на практиці, знання методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, володіння всім комплексом педагогічних і управлінських умінь.

Риси, без яких не може відбутися педагог

- глибока віра в можливість успішного виховання дітей;
- гармонія серця і розуму;
- чуйність, сердечна турбота про людину;
- розуміння світу дитинства;
- уміння «пізнавати серцем», «проникати в душу дитини», «володіти собою, тримати себе в руках», «стримувати збудження й роздратування», «володіти ситуаціями», «створювати життєрадісні мелодії в музиці дитинства»

**А щоб отримати успіх в своїй роботі,
В.О. Сухомлинський казав, що себе
повністю необхідно поділити на рівні
частини, і впродовж усього життя,
будувати себе, як педагога.**

Успіх вчителя

САМООЦІНКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

№ з/п	Назва діяльності	Здійснюється		
		успішно	Задовільно	потребує допомоги
1	Розвиток загальних компетентностей учнів	75%	25%	
2	Знання типів і структури уроків	100%		
3	Комплексне планування мети й завдань уроків відповідно до сучасних вимог	75%	25%	
4	Актуалізація опорних знань учнів	87%	13%	
5	Мотивація навчальної діяльності	75%	25%	
6	Формування й розвиток навичок пізнавальної діяльності учнів, самостійного опанування знань	75%	25%	
7	Узагальнення й систематизація навчальних компетенцій учнів	100%		
8	Здійснення інтегративних зв'язків	50%	50%	

САМООЦІНКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

9	Диференційований та індивідуальний підхід до учнів	75%	25%	
10	Реалізація особистісно зорієнтованого навчання як підґрунтя нових педагогічних систем навчання	63%	37%	
11	Організація колективних форм навчальної діяльності	100%		
12	Володіння методикою проведення різних форм тематичної атестації навчальних досягнень учнів	100%		
13	Використання методів самоаналізу, взаємоконтролю	63%	37%	
14	Сприяння самореалізації особистості учня	87%	13%	
15	Використання ТЗН, наочності	75%	25%	
16	Використання методів розвивального навчання	87%	13%	
17	Інформаційне насичення уроку, зв'язок із життям	100%		
18	Урахування вікових і психологічних особливостей учнів	87%	13%	
19	Позакласна робота з предмета	50%	50%	

САМООЦІНКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагоги гімназії

успішно (100%):

- знають типи і структури уроків
- організовують колективні форми роботи
- володіють методикою проведення різних форм тематичного оцінювання навчальних досягнень
- здійснюють інформаційне насичення уроку та зв'язок з життям

задовільно (50 %):

- здійснюють інтегративні зв'язки та позакласну роботу з предмета

СТАВЛЕННЯ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

- Усі педагоги гімназії знають, що таке «інноваційні технології в профільному навчанні»
- Про «інноваційні методики» дізналися:
 - 1) З інтренет-ресурсів – 100%
 - 2) З фахової літератури – 75%
 - 3) Від колег – 25%
 - 4) Із семінарів, конференцій, засідань педрад – 50%
 - 5) З курсів підвищення фахової кваліфікації – 25%
- Методики, які використовують в освітньому процесі
 - 1) Інтерактивне навчання
 - 2) Кооперативне навчання
 - 3) Ситуативне навчання
 - 4) Розвиток критичного мислення
 - 5) Метод проектів
 - 6) Пошуково-дослідницький метод
 - 7) Кейс-метод

СТАВЛЕННЯ ДО ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Професійні та особистісні якості педагога, готового
до інноваційної діяльності
в умовах профільного навчання

- Креативність
- Цілеспрямованість
- Активність
- Готовність учитися
- Толерантність
- Педагог-фасилітатор
- Самокритичність
- Відповідальність
- Комунікабельність
- Наполегливість

Мотивація навчання

	Варіанти відповіді	Кількість учнів, у %
1	Я ходжу до гімназії, бо мене батьки змушують	-
2	Я ходжу до гімназії, тому що мені подобається вчитися	18,8
3	Я ходжу до гімназії, тому що там весело і багато друзів, з якими можна спілкуватися	10,5
4	Я ходжу до гімназії, тому що хочу бути дорослим. Коли я в гімназії, відчуваюся дорослим	2,3
5	Я ходжу до гімназії, тому що потрібно вчитися. Без навчання ніякої справи не зробиш, а вивчившись, і можна стати, ким захочеш	69,17
6	Я ходжу до гімназії, тому що отримую там хороші оцінки	-

Заклад загальної середньої освіти буде успішним, якщо в ньому створено умови для професійного зростання вчителів, панує атмосфера співпраці, взаємодопомоги та творчості, що сприяє реалізації завдань профільного навчання

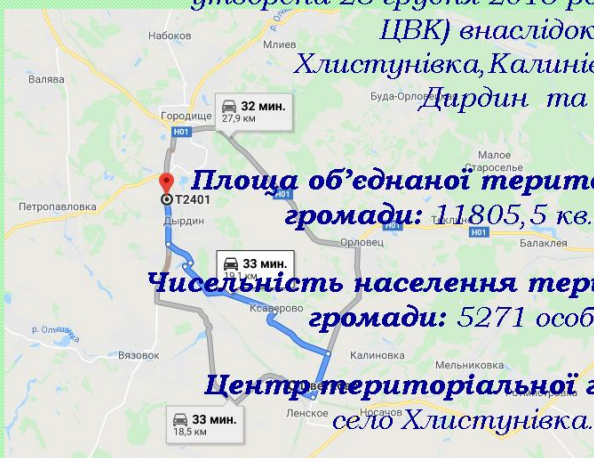
Модель реалізації профільного навчання в умовах ОТГ (об'єднаної територіальної громади)

О. П. Кравчук – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України

Київ – жовтень, 2019 рік

Хлистунівська об'єднана територіальна громада

утворена 23 грудня 2018 року (Постанова ЦВК) внаслідок об'єднання сіл Хлистунівка, Калинівка, Ксаверове, Дирдин та смт Цвіткове.

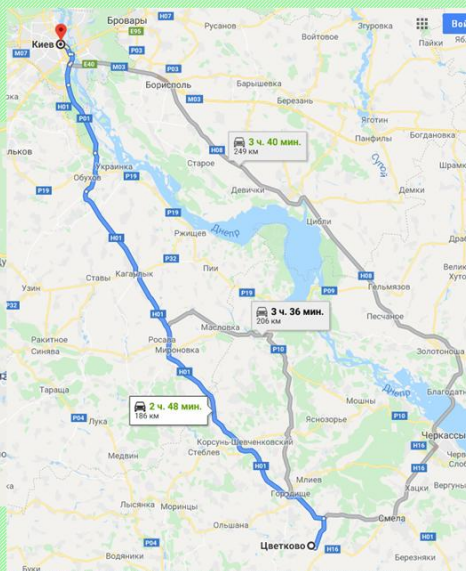
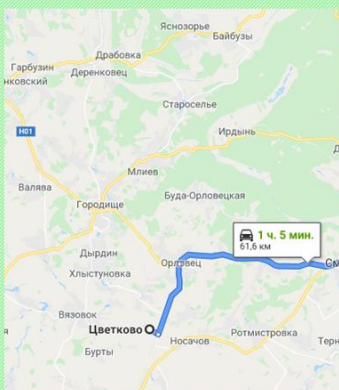
Площа об'єднаної територіальної громади: 11805,5 кв.км.

Чисельність населення територіальної громади: 5271 особи.

Центр територіальної громади: село Хлистунівка.

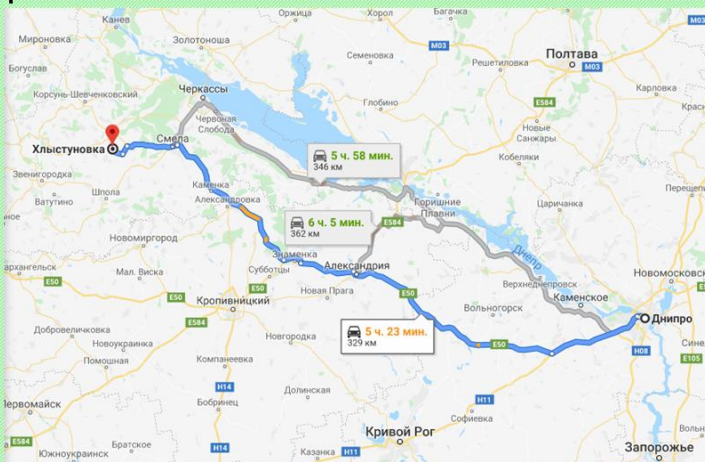
О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Географічне положення

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Географічне положення ВИГІДНЕ

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Дирдинська гімназія

Кількість учнів:	74
Кількість персоналу:	13
Кількість класів:	9
Кількість приміщень:	27

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Хлистунівський академічний ліцей

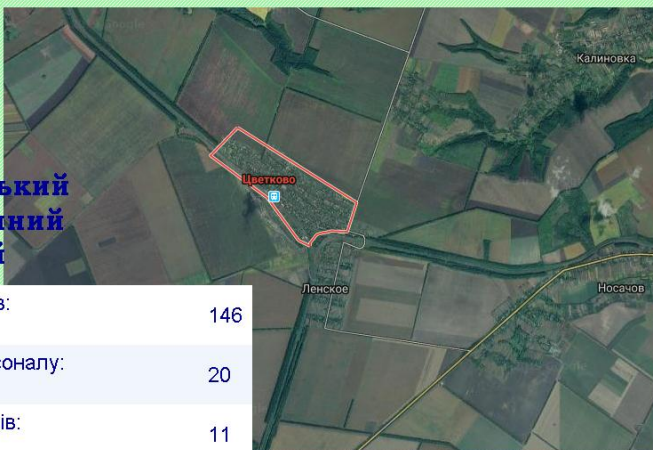
Кількість учнів:	172
Кількість персоналу:	33
Кількість класів:	12
Кількість приміщень:	27

Профілі навчання – українська філологія, академічний

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Цвітківський академічний ліцей

Кількість учнів:	146
Кількість персоналу:	20
Кількість класів:	11
Кількість приміщень:	47

Профілі навчання – філологічний

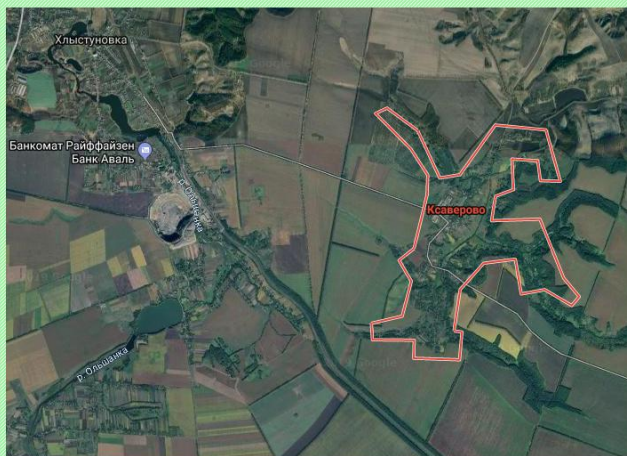
О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Калинівське навчально-виховне об'єднання "Заклад початкової освіти - заклад дошкільної освіти"

Кількість учнів:	14
Кількість персоналу:	10
Кількість класів:	4
Кількість приміщень:	8

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

село Ксаверово – населення 327 осіб

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

О. П. Краєчук, Київ – жовтень, 2019 рік

Регіональна науково-практична конференція – це дієвий інструмент для обговорення проблем розвитку профільного навчання в об'єднаних територіальних громадах – платформа для просвітництва, апробації та впровадження педагогічних, управлінських та соціокультурних досягнень.

**Нині твориться історія Нової України.
Необхідно брати на себе відповідальність
за сміливість інше спільне майбутнє.**

ІННОВАТИКА
В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ
Одинадцята міжнародна виставка

Tenth international exhibition
WORLD EDU
WWW.INNOVOSVITA.COM.UA

Науково-
практичний
семінар

**Соціальний аспект
модельовання процесу реалізації
педагогічних технологій
в умовах профільного навчання**

**24 жовтня
2019 року**

Косянчук Сергій Володимирович,
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України,
кандидат педагогічних наук.

Наука розвивається небаченими темпами, але повсякчас включати в програми середньої школи все нові й нові поняття, закономірності неможливо. Тому читання наукової літератури стає в сучасній школі однією з найважливіших складових частин процесу навчання

Василь Сухомлинський
Т. 2. С. 473

Педагогічна наука відстає тією мірою, якою вона не досліджує десятки і сотні залежностей і взаємозумовленостей впливів на особистість. Вона стане точною наукою, спраєжньою наукою лише тоді, коли дослідить і пояснить найтонші, найскладніші залежності і взаємозумовленості педагогічних явищ

Василь Сухомлинський
Т. 3. С. 244

Немає якоїсь спеціальної «науки любові», є наука людяності. Хто опанував її азбуку, той готовий до благородних духовно-психологічних і морально-естетичних відносин.

Василь Сухомлинський
Т. 2. С. 395

Навчати жити – найтонша і найскладніша наука

Василь Сухомлинський
Т. 1. С. 161

Сухомлинський В. О.
Вибрані твори.
В 5-ти т.
Київ : Рад. школа,
1976.

Аспект – погляд (характеристика, властивість, атрибут) об'єкта пізнання (факту, явища, предмета, події)

**Аспектологія
в
дидактиці**

**Взаємозв'язок, залежність, інтерреляція.
Спосіб, у який кожна з двох чи більше речей
пов'язана
з іншою або іншими.
Якщо є щось одне, то є і щось інше.**

**Соціальний аспект моделювання процесу реалізації педагогічних технологій
в умовах профільного навчання**

Детерміналізація –
якщо є одне, то не обов'язково є щось інше.
Воно може з'явитися потім як результат
впливу чогось першого.

Аспектологія
в
дидактиці

Аспект – погляд (характеристика, властивість, атрибут) об'єкта пізнання (факту, явища, предмета, події)

Аспект – погляд (характеристика, властивість, атрибут) об'єкта пізнання (факту, явища, предмета, події)

Аспектологія
в
дидактиці

Констеляція –
вільна залежність (від лат. *constellatio* – буквально –
взаємне розташування небесних тіл). Наприклад,
констеляція чинників, сукупність екологічних чинників
(світло, температура, вода й ін.), що впливають у
природі не як проста сума, а як складне
взаємозумовлене співвідношення
(що є системою).

Взаємодія співіснуючих чинників, збіг обставин,
що впливають на характер перебігу уявлень.

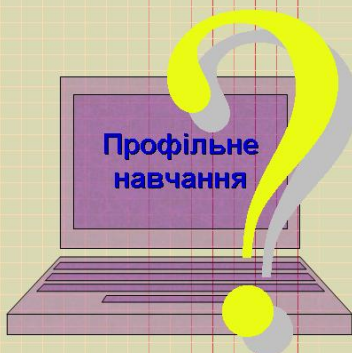

Автор концепції психічної констеляції Th. Ziehen вважав, що перебіг уявлень зумовлений ступенем їх асоціативного зв'язку з попередніми (аперцепція) уявленнями, їх інтенсивністю і, нарешті, констеляцією. Один і той самий подразник може викликати різні реакції – залежно від попереднього чи реальночасового стану організму, тобто від констеляційно асоціативних тенденцій.

Аспект – погляд (характеристика, властивість, атрибут) об'єкта пізнання (факту, явища, предмета, події)

Аспект – погляд (характеристика, властивість, атрибут) об'єкта пізнання (факту, явища, предмета, події)

Моделювання
процесу
реалізації
педагогічних
технологій

Взаємозв'язок
Детермінація
Залежність
Інтерреляція
Констеляція

Інноватика у викладанні англійської мови

Костюченко Ольга Володимирівна
вчитель англійської мови
Пісківської гуманітарної гімназії

З кожним днем інновації та технології все більше проникають у наше життя. Розумні машини із штучним інтелектом виконують роботу людей. Але, за словами А. Кочаряна, «це не змагання проти машин (штучного інтелекту). Якщо ми конкуруватимемо з ними – програємо. Це змагання разом з машинами. Зарплата наших дітей в майбутньому буде залежати від того, чи добре вони працюють з роботами». Поряд з роботизацією та діджиталізацією приходять і нові парадигми освітнього процесу. Сучасний учитель має співпрацювати з машинами і навчати дітей використовуючи ІКТ. Це і є основною особливістю навчання у 21 столітті.

Сучасних дітей важко вразити, здивувати чи зацікавити. В сучасний урок повинен бути цікавим, яскравим, захоплюючим, інноваційним, технологічним, пов'язаним із життям.

Чим цікавляться діти? Відповідь проста. Гаджети, різноманітні додатки, комп'ютерні ігри, віртуальна реальність. Сучасний учитель повинен бути не лише експертом у своєму напрямку, а й вміти використовувати на уроці те, чим цікавляться сучасні учні, презентувати знання, направити та оцінити інноваційними засобами, використовуючи на уроках технології.

Моє особисте бачення інноваційного уроку таке:

1) Використовувати ІКТ

Учні люблять працювати з електронною версією підручників на смартборді, розповідати вивчений текст, ілюструючи на смартборді 3D модель Біг Бена чи статуї Свободи або слухати про палату Лордів і парламент, космос і місію Аполон-12, коли можна власноруч покрутити і заглянути всередину будівлі чи роздивитися планети і космічний простір. Візуалізація відіграє надзвичайно важливу роль.

У лінгафонному кабінеті у навушниках слухати текст набагато цікавіше ніж у звичайному класі через колонки та й ефективніше, адже відразу можна пройти текст на перевірку розуміння прослуханого.

2) Використовувати QR

А як цікаво розшифрувати QR коди із закодованими граматичними завданнями або вправами для виконання на слух. Такі завдання зовсім по-іншому сприймаються учнями.

3) Використовувати мобільні додатки

Замість звичного читання іноземною мовою учні із задоволенням начитують текст, записують голосові повідомлення і відправляють миттєвим повідомленням у месенджері. Часто використовують такий метод перевірки навиків читання.

4) Використовувати сайти для створення опитування, тестування, рефлексії та ін.

www.kahoot.it

www.uk.padlet.com

www.quizizz.com

Зазначені форми та методи навчання сприяють активізації навчальної діяльності учнів, викликають у них бажання співпрацювати з учителем та однокласниками, допомагають у засвоєнні нової лексики та граматики англійської мови.

«Це не змагання проти машин з штучним інтелектом. Якщо ми конкуруватимемо з ними – програємо. Це змагання разом з машинами. Зарплата наших дітей в майбутньому буде залежати від того, чи добре вони працюють з роботами»

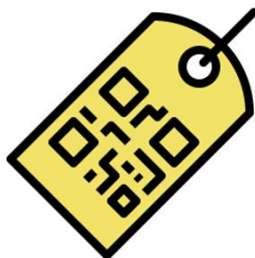
Артур Кочарян –

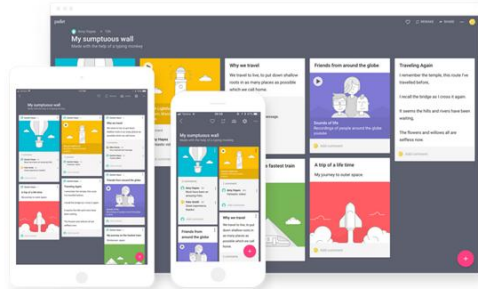
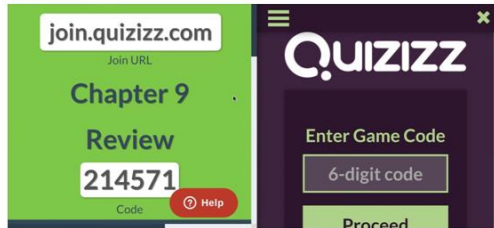
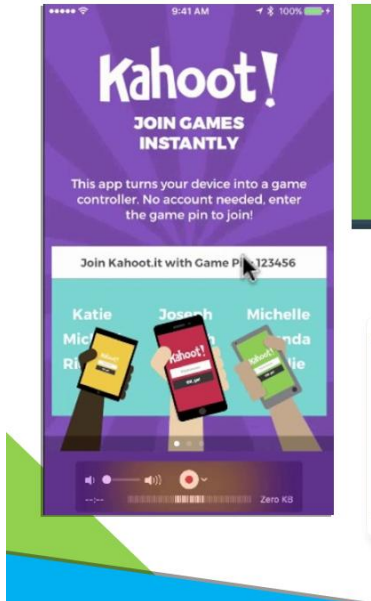
PhD, Директор ПЗО СІНКГЛОБАЛ

Технології

Особливості навчання аудіюванню та його роль у вивченні англійської мови

*Науково-практичний семінар
«Соціальний аспект
модельовання процесу реалізації
педагогічних технологій
в умовах профільного навчання»
29 жовтня 2019 року*

*Козленко Антоніна Борисівна,
учитель англійської мови
Пісківської гуманітарної гімназії
(Бородянський район Київщини)*

Формування в учнів умінь і навичок спілкування іноземною мовою передбачає формування здатності й готовності здійснювати мовлення в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: розуміння (аудіювання та читання), говоріння й письмо. Сьогодні жоден із чотирьох видів МД не розглядається ізольовано, тобто всі види мовлення тісно взаємопов'язані та спрямовані на оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації. Особливий акцент робиться на комунікативний підхід – навчання аудіювання.

З 2017/2018 навчального року аудіювання стало частиною тесту зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов. Насамперед, це було зроблено, щоб перевірити, наскільки учень не просто завчив матеріал, а й може ним користуватися, щоб вільно орієнтуватися в іншомовному середовищі. Така підготовка була поетапною. З 2018/2019 навчального року аудіювання як різновид мовленнєвого контролю мали й завдання ДПА з іноземної мови в 9-му класі. Крім того, розуміння мови на слух – це частина стандарту міжнародних мовних тестів, і воно не має бути несподіванкою для наших учнів. Тому є сьогодні потреба підвищити професійний рівень проведення аудіювання як одного з основних видів мовленнєвої діяльності. Адже **аудіювання** є потужним засобом навчання іноземної мови, це розуміння сприйнятого на слух мовлення. Цей вид мовленнєвої діяльності дозволяє оволодіти звуковою частиною мови, що вивчається, його фонемною складовою та інтонацією. Через аудіювання відбувається активне засвоєння лексичного складу та його граматичної структури.

Навчити учнів розуміти чуже мовлення – одне з найважливіших завдань вчителя іноземної мови. На занятті практично неможливо формувати лише один мовний або мовленнєвий навик. Працюючи з аудіотекстами, ми відпрацьовуємо лексичні, граматичні та фонетичні навички. Оволодіння аудіюванням дає можливість реалізувати виховні, освітні і розвиваючі цілі. Воно дозволяє навчити учнів уважно слухати мовлення, що звучить, формувати вміння прогнозувати зміст висловлювання і таким чином виховувати культуру слухання не лише на іноземній мові, а й на рідній.

Система навчання аудіювання включає 3 основні етапи:

1. *Елементарний* – присвячений формуванню перцептивної бази

аудіювання; 2. *Середній* – розвиток аудіювання як виду мовної діяльності; 3. *Досконалий* – оволодіння усним спілкуванням.

Процес формування умінь аудіювання передбачає такі три програми:

1. *Аудіювання під час введення нового матеріалу*, коли особливо інтенсивно формуються звукові образи нових мовних елементів. У цій програмі значна увага приділяється не тільки розумінню почутого, а й усвідомленому сприйманню фонетико-акустичних особливостей цих мовних одиниць.

2. *Аудіювання як елемент діалогічного мовлення*. Ця програма є одночасною у процесі формування умінь говоріння і фактично обумовлена необхідністю: без аудіювання не буває спілкування.

3. *Аудіювання як спеціальний різновид іншомовних вправ*, тобто як спеціальна програма. Йдеться про слухання мовлення вчителя або диктора, яке включає як діалог, так і монолог.

У практиці навчання іноземних мов тексти для аудіювання мають бути автентичними, доступними за змістом та мовним складом, короткими за тривалістю звучання, в основному монотематичними. Немає чітких рецептів, як вчитель повинен пропонувати учням завдання на аудіювання. Це залежить від багатьох чинників. Але треба чітко з'ясувати, що існує 3 етапи навчання аудіювання.

1. Підготовчий етап (**pre-listening stage**): на ньому молодші підлітки ознайомлюються зі змістом тексту, їм пояснюються завдання, які необхідно виконати, надається необхідна допомога; учні повинні сконцентрувати увагу на тому, що вони збираються слухати.

2. Процес слухання і виконання завдання (**while-listening stage**): відбувається безпосередньо процес слухання і виконання завдання.

3. Підсумкова робота (**The post-listening stage**). Цей етап роботи над аудіюванням тексту може бути значно довшим, ніж попередні, бо учні мають час на те, щоб подумати, обговорити, поспілкуватися, виконати письмову роботу.

І. Під час виконання вправ, що готують до аудіювання текстів, в учнів формуються навички сприйняття на слух мовленнєвих одиниць на рівні речень та надфразових єдностей. Сюди зазвичай включають наступні види вправ.

1. *Вправи на визначення граматичних орієнтирів.* Вони формують вміння визначати синтаксичні функції слів у реченнях, що допомагає розумінню тексту в цілому. Найбільша інформативність закладена в підметі, присудку та додатку, тому необхідно передусім навчити учнів знаходити ці члени речення, а також автоматично розпізнавати інші граматичні орієнтири.

2. *Вправи на здогадку про значення незнайомих слів* (за їх співзвучністю з відповідними словами рідної мови, за словотворчим елементом, з контексту).

3. *Вправи на розуміння речень, що містять незнайомі слова,* які не впливають на розуміння змісту висловлювання. Для успішного аудіювання необхідно сформулювати вміння розуміти на слух текст навіть за наявності незнайомих слів. Учні повинні вміти ігнорувати незнайомі слова, які не є ключовими, тобто не несуть основного змістового навантаження. Це можуть бути обставини часу, місця, означення тощо.

4. *Вправи на антиципацію (прогнозування).* Особливу роль в удосконаленні механізмів аудіювання відіграє механізм антиципації, що дозволяє виділити вправи на антиципацію в окремий вид. Більша їх частина представлена у звукозапису. Фонограма допомагає обмежити час мовленнєвої діяльності на учнів, автоматизувати їх мовленнєві дії та забезпечити їм ключ.

5. *Вправи на виділення різноманітних категорій смислової інформації:* родової категорії; категорії часу; категорії місця; категорії причини тощо.

6. *Вправи на визначення різних видів зв'язків між реченнями.*

7. *Вправи на визначення основної думки в групі речень.* За допомогою цих вправ розвивається вміння розуміти на слух понад фразові єдності.

8. *Вправи на розвиток аудитивної пам'яті, аудитивної уваги.*

II. Вправи в аудіюванні текстів.

1. *Вправи на прогнозування змісту тексту та розвиток уяви.*

2. *Вправи на знаходження смислового зв'язку між окремими частинами тексту* формують уміння виявляти основний смисловий зв'язок, допомагають розвитку уміння вхоплювати основний зміст тексту, що сприймається, постійно орієнтуватись на виділення головного в ньому.

3. *Вправи на зв'язування логічної послідовності подій.*

4. *Вправи на розуміння тексту без домислювання.*

5. *Вправи на розуміння основної думки тексту.*

Кінцевою метою аудіювання є розуміння тексту, але перевірити, чи зрозуміли учні текст, практично неможливо, якщо не виконувати для цього спеціальні вправи. Тому контроль – вирішальний етап аудіювання. Це дає нам підстави виділити третю групу вправ.

III. Вправи для контролю аудіювання.

Контроль розуміння аудіотексту може здійснюватись вербальним чи невербальним способами. Дії учня після прослуховування повідомлення пов'язані з характером завдання, яке було поставлене перед його слуханням.

До невербальних засобів контролю відносять: виконання дій; контроль з використанням цифр; контроль за допомогою сигнальних та облікових карток; виготовлення схем, креслень; підбір малюнків.

Вербальні засоби контролю поділяються на:

1) рецептивні: підтвердження або спростування тверджень вчителя; вибір пунктів плану тексту; тести з вибором відповіді (альтернативні, одноелементного та множинного вибору, перехресні, ланцюгові, тести класифікації, клоуз-тести тощо).

2) репродуктивні: відповіді на запитання; переказ змісту іноземною або рідною мовою; переклад окремих слів та словосполучень, речень; складання плану; формулювання запитань до тексту; бесіда на основі змісту тексту.

Під час роботи над аудіюванням значно ефективніше використовувати інтерактивні форми і методи навчання. Таким чином навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навчається. Учні у процесі обговорення матеріалу, поданого вчителем, висловлюють власне розуміння на певний момент. Це допомагає їм навчатися, навчаючи інших, надолужити знання в розумінні проблеми. Учні можуть збагатити свій мовленнєвий запас, працюючи (слухаючи або читаючи) або спілкуючись зі своїми однокласниками. Інтерактивність включає в себе не тільки вираження своїх думок, а й сприйняття і розуміння думок інших.

Мовні **труднощі аудіювання** визначаються такими об'єктивними характеристиками:

- рівнем розуміння наявної в аудіотексті інформації (повне розуміння, розуміння важливих ідей, цілеспрямований вибір інформації);

- видом аудіотексту (опис, розповідь, повідомлення; монолог, діалог);
- тематикою/ темою;
- обсягом аудіотексту (кількістю слів у ньому);
- способом контролю/ оцінювання (рідна мова/ іноземна мова, відповіді на запитання, вибіркові відповіді – тести множинного вибору, узагальнюючі повідомлення, розповідь і т. п.).

Фонетичні труднощі розмовного мовлення вважаються основними в аудіюванні. Нерозвинений фонематичний слух, відсутність адекватних вимовних навичок, недостатня сформованість акустико-артикуляційних образів відволікають увагу слухача на мовну форму повідомлення. Основні фонетичні труднощі аудіювання пов'язані з інтонацією, логічним наголосом і темпом мовлення.

Лексичні труднощі виникають не лише під час збільшення словникового матеріалу і його різноманітності (що характерно для старшого ступеня навчання), але й при вживанні слів в переносному значенні, наявності слів, які не несуть великого інформаційного навантаження, вживанні аморфних, невмотивованих слів і фразеологічних зворотів.

Граматичні труднощі пов'язані як із синтаксисом, так і з морфологією. Труднощі аналітико-синтетичної діяльності, яка є основою сприймання інформації, збільшуються пропорційно довжині мовленнєвого повідомлення і складності синтаксичних одиниць у ньому. Деякі граматичні труднощі зумовлені наявністю аналітичних форм, відсутніх в рідній мові.

Для успішного здійснення аудіювання потрібно бути уважним, уміти швидко актуалізувати весь попередній мовленнєвий та інформаційний досвід, концентрувати увагу на змісті висловлювання при мінімальному контролі за його мовною формою, мати треновану короткочасну і розвинену довготривалу пам'ять, здатність результативно працювати у визначених часових межах. Отже, програма оволодіння аудіюванням як окремим видом комунікативної діяльності охоплює всі класи середньої школи і являє собою систему послідовних кроків, кожний з яких спрямований на подолання певних труднощів і в результаті готує учнів до розуміння усного мовлення за умов, наближених до природних, у межах шкільної програми.

Що таке аудіювання?

- Аудіювання - це розуміння сприйнятого на слух мовлення.
- Аудіювання - вид мовленнєвої діяльності, який дає змогу оволодіти звуковою частиною мови, що вивчається, його фонемною складовою та інтонацією.

Рівні навчання аудіюванню

- Елементарний - присвячений формуванню перцептивної бази аудіювання.
- Середній - розвиток аудіювання як виду мовної діяльності.
- Досконалий - оволодіння усним спілкуванням.

Процес формування умінь аудіювання передбачає такі три програми

Аудіювання
під час
введення
нового
матеріалу

Аудіювання
як елемент
діалогічного
мовлення

Аудіювання
як спеціальна
різновидність
іншомовних
вправ

Вимоги до текстів для аудіювання

- Інформативність
- Цікава фабула
- Автентичність
- Доступність за змістом та мовним складом
- Короткі за тривалістю звучання
- Монотематичність

Етапи навчання аудіюванню

Pre-listening stage

знайомляться зі змістом тексту, їм пояснюються завдання, які необхідно виконати, надається необхідна допомога

While-listening stage

процес слухання і виконання завдання

Post-listening stage

На цьому етапі учні мають час на те, щоб подумати, обговорити, поспілкуватися, виконати письмову роботу

Система вправ для навчання аудіюванню

- Вправи на визначення граматичних орієнтирів
- Вправи на здогадку про значення незнайомих слів
- Вправи на розуміння речень, що містять незнайомі слова, які не впливають на розуміння смислу висловлювання
- Вправи на антиципацію (прогнозування)
- Вправи на виділення різноманітних категорій смислової інформації
- Вправи на визначення різних видів зв'язків між реченнями
- Вправи на визначення основної думки в групі речень
- Вправи на розвиток аудитивної пам'яті, аудитивної уваги

Система вправ для навчання аудіюванню

- Вправи на прогнозування змісту тексту та розвиток уяви
- Вправи на знаходження смислового зв'язку між окремими частинами тексту
- Вправи на зв'язування логічної послідовності подій
- Вправи на розуміння тексту без домислювання
- Вправи на розуміння основної думки тексту

Система вправ для контролю аудіювання

- виконання дій - підбір малюнків
- підтвердження або спростування тверджень вчителя
- вибір пунктів плану тексту
- тести з вибором відповіді
- відповіді на запитання
- переказ змісту іноземною або рідною мовою
- переклад окремих слів та словосполучень, речень
- формулювання запитань до тексту
- бесіда на основі змісту тексту

Труднощі аудіювання

Мовні

Фонетичні

Лексичні

Граматичні

Навички та вміння для успішного аудіювання

- потрібно бути уважним
- концентрувати увагу на змісті висловлювання при мінімальному контролі за його мовною формою
- уміти швидко актуалізувати весь попередній мовленнєвий та інформаційний досвід
- мати треновану короткочасну і розвинену довготривалу пам'ять
- мати здатність результативно працювати у визначених часових межах

Висновки

Програма оволодіння аудіюванням як окремим видом комунікативної діяльності охоплює всі класи середньої школи і являє собою систему послідовних кроків, кожний з яких спрямований на подолання певних труднощів і в кінцевому підсумку підводить учнів до розуміння усного мовлення за умов, наближених до природних, у межах шкільної програми.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЬОВОГО ПРОЕКТУ «ПРОФІЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПІСКІВСЬКОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ГІМНАЗІЇ У КОНТЕКСТІ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

*Боряк Анатолій Петрович,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
вчитель хімії, вища категорія,
вчитель-методист
Пісківської гуманітарної гімназії*

Комплексно-цільова програма розвитку Пісківської гуманітарної гімназії на розроблена з метою визначення шляхів розвитку закладу. Вона напрацьована з урахуванням вимог щодо підготовки людини до життя в інноваційному суспільстві. А тому гімназія має формувати в дитини сучасну систему цінностей, орієнтація на яку дасть змогу випускникові максимально самореалізуватися, жити, діяти, приймати рішення, бути конкурентоспроможним у різних сферах на основі здобутих знань, умінь, навичок. Організація навчально-виховного процесу гімназії базується на основі науково обґрунтованого вибору педагогічними працівниками програм, методів, форм та засобів навчання та виховання; особливого стилю відносин викладачів та учнів, який будується на принципах співробітництва, толерантності.

Профілізація освітнього середовища Пісківської гуманітарної гімназії здійснюється шляхом реалізації мети та завдань цільового проекту експериментальної роботи гімназії «Профілізація навчально-виховного процесу гімназії у контексті фундаменталізації змісту освіти».

Мета проекту «Експериментально-дослідницька діяльність»: створення організаційно-методичних, психолого-педагогічних, інформаційно-технологічних та здоров'язбережувальних умов реалізації особистісно зорієнтованого навчання та виховання дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Вона буде реалізована шляхом розв'язання *завдань*: реалізація науково-дослідницької та експериментальної роботи в навчальному закладі, за-

безпечення оптимальних умов для ефективної організації цілеспрямованого конструктивного розвитку особистості; створення умов для успішного функціонування навчального закладу як цілісної соціально-педагогічної системи; формування здібностей до саморозвитку та самоорганізації особистості; підвищення рівня фізичного, психічного, морального, інтелектуального, духовного й творчого розвитку учнів; виховання фізичної, психічної та морально-здорової особистості.

Очікувані результати:

1. Позитивний вплив організації експериментально-дослідницької роботи в закладі на якість навчальних досягнень учнів, ефективність роботи колективу школи та підвищення професійного рівня вчителів.

2. Оновлення змісту навчання й виховання школярів.

3. Сприяння активному втіленню в практику новітніх технологій та інноваційних засобів навчання.

4. Активна участь у проведенні конференцій, науково-практичних семінарів.

Критерії оцінювання:

1. Якісне надання освітніх послуг.

2. Рейтингова оцінка діяльності закладу.

3. Результати експериментально-дослідницької діяльності окремих учителів, учнів, навчального закладу.

Фінансування: бюджетні та спонсорські кошти.

Удосконалення навчально-виховного процесу Пісківської гуманітарної гімназії передбачене завданнями кількох цільових проєктів. Так у закладі продовжується поглиблене вивчається української, англійської мови. Вивчається як друга іноземна мова німецька та польська, факультативні курси.

Зокрема, проєктом *«Профільне навчання»* передбачено забезпечення поглибленого вивчення окремих предметів, програми повної середньої освіти, створення умов для значної диференціації змісту освіти старшокласників, розширення можливостей соціалізації учнів. Удосконалення профілю розпочали з перегляду умов конкурсного набору учнів. Так замість математики ввели тестування з англійської мови, оскільки це стало можливим, оскільки тепер до нас приходять випускники початкових класів, де вже вивчалася

іноземна мова. Переглянули потреби учнів у профілізації варіативної частини навчального плану: курси за вибором («Економіка, основи споживчих знань», «Стежками козацької звитяги») замінили курсами на підсилення грамотності учнів («Орфографічний практикум», «Практикум з правопису», «Практикум з синтаксису української мови», «Цікава орфографія»).

Відповідно у 10–11 класах за профілем виділяються додаткові години на українську мову, українську літературу, англійську, німецьку та польські мови. Крім того, на факультатив «Стилістика української мови» та спеціальний курс «Англійська мова для ділового спілкування».

Окрім вивчення профільних курсів за вибором, запроваджується вивчення художньо-естетичних, які спрямовані на розширення світогляду гімназистів, формування в них загальнолюдських норм моралі, культури спілкування. Так у 5–6 класах курс «Культура добросусідства».

Мета проекту «Профільне навчання»:

забезпечення рівного доступу до здобуття якісної загальноосвітньої, профільної та допрофесійної підготовки учнівської молоді; виявлення й розвиток її професійних інтересів; реалізація ідей неперервної освіти впродовж життя.

Завдання: забезпечити рівний і безоплатний доступ старшокласників до профільної та початкової допрофесійної підготовки; забезпечити диференціацію, варіативність навчання; сприяти поєднанню загальноосвітньої та професійної освіти; спрямувати підлітків щодо майбутньої професійної діяльності; налагодити зв'язки з вищими та науково-дослідними установами; запровадити моніторинговий супровід ефективності профільного навчання; забезпечити сучасну матеріально-технічну базу для організації якісного профільного навчання.

Пріоритети проекту:

формування соціальної, комунікативної, інформаційної компетентностей учнів на профільному рівні та створення умов для виховання й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки.

Очікувані результати проекту:

упровадження нових моделей профільного навчання; підготовка педагогів для реалізації профільного навчання; створення умов для вибору учнями профілю навчання згідно з їхніми інтересами; підготовка учнів до свідомого вибору майбутньої професії.

Без удосконалення матеріально-технічної бази для профільного навчання, удосконалення кабінетної системи також неможлива профілізація. Тому проектом *«Інформаційно-навчальне середовище гімназії»* передбачено забезпечення необхідним обладнанням комп'ютерного класу, розширення інформаційного середовища гімназії за рахунок мережі Інтернет. *Мета проекту:* входження до єдиного інформаційно-навчального середовища району та області, забезпечення ефективності управління навчально-виховним процесом гімназії.

Завдання:

забезпечити впровадження інноваційних методик і технологій у практику роботи педагогічних працівників; сприяти фундаментальним і прикладним дослідженням у напрямі розвитку єдиного інформаційного простору в межах реалізації Програми; спрямовувати зусилля на забезпечення навчальних кабінетів сучасними навчальними комп'ютерними комплексами та мультимедійними засобами навчання, телекомунікаційними засобами широкосмугового виходу в глобальну мережу Інтернет, ліцензійними базовими та спеціалізованими системними програмними продуктами; сприяти впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес; сприяти вдосконаленню системи управління навчальним закладом шляхом упровадження автоматизованої системи управління з використанням сучасних мережевих технологій.

Пріоритети проекту:

створення інформаційно-навчального середовища, яке дозволить реалізувати принцип особистісно зорієнтованого навчання; розробка системи інформаційних освітніх ресурсів міста.

Очікувані результати:

підвищення якості навчання шляхом організації вільного доступу учнів і педагогічних працівників до високоякісних освітніх електронних бібліотек, навчальних матеріалів, навчально-методичних комплексів, цифрових інформаційних ресурсів; технічне оснащення закладу освіти сучасними інформаційно-комунікацій-

ними засобами навчання і ліцензійним базовим програмним забезпеченням за рахунок коштів місцевого бюджету та позабюджетних коштів; забезпечення умов для ширококутового доступу до мережі Інтернет із використанням глобальних інформаційних ресурсів; упорядкування інформаційного обміну баз даних, автоматизація типових операцій, збору даних і статистичних звітів, які періодично формуються за визначеними формами; створення умов для надання в оперативному режимі інформації про стан і тенденції розвитку гімназії з актуальних напрямів освітньої діяльності.

Як один із напрямків удосконалення НВП розглядаємо напрацьований новий проект – це «*Освіта без кордонів*», яким орієнтуватимемо гімназистів на європейський простір освіти. У цьому проекті є база розпочатої роботи: угода з гімназією №323 м. Києва, співпраця з консульством Польщі, запровадження викладання польської мови з 5 класу як другої іноземної, створення кабінету польської мови.

Отже, мета проекту:

налагодження освітніх контактів, співпраці в міжнародних проектах, активізації партнерських освітянських зв'язків. *Завдання проекту:* забезпечити дієву організаційну, методичну підтримку комплексних програм регіонального та міжнародного освітнього партнерства; налагодити міжнародну і міжрегіональну співпрацю з метою обміну й поширення педагогічного досвіду; розширювати міжнародну співпрацю у сфері новітніх педагогічних технологій; посилювати інтеграційні зв'язки з вітчизняними та зарубіжними освітніми установами; удосконалювати форми й методи партнерської співпраці; залучати учнів та педагогів закладу до участі в міжнародних освітніх проектах, програмах і конкурсах.

Пріоритети проекту:

набуття учасниками навчально-виховного процесу освітніх компетентностей, які забезпечать їм конкурентоспроможність на європейському та світовому ринках праці.

Очікувані результати:

підвищення рівня та якості освіти в гімназії через запозичення прогресивного міжнародного досвіду; налагодження безпосередніх контактів і партнерських зв'язків між навчальними закладами України та закордонними школами й освітніми центрами; зростан-

ня рівня поінформованості педагогів про європейський освітній простір; набуття педагогами й учнями нових компетентностей, які забезпечать їм конкурентоспроможність у європейському та світовому освітньому просторі, входження до світової європейської спільноти.

Робота з реалізації даного проекту вже розпочата. Як окремі заходи варто згадати: минулого навчального року дві учениці 11 класу взяли участь у щорічному міжнародному конкурсі з англійської мови, де здобули сертифікати, що дали їм можливість бути звільненими від здачі ДПА з англійської мови. Гімназисти неодноразово були відібрані в останній тур конкурсу FLEX (Програми обміну майбутніх лідерів), але, на жаль, право на навчання за кордоном ніхто ще не отримав. Є напрацювання в міжнародних освітніх проектах «Україна – Польща». Учні гімназії неодноразово були залучені до проведення заходів за участі консула Польщі на базі гімназії. Факультативне вивчення польської мови з допомогою волонтерів дає можливість випускникам щорічно вступити до вишів Польщі.

Ми переконані, що це лише добрі початки реалізації проектів, спрямованих на удосконалення профілізації освіти гімназії в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа».

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА ФІЛОЛОГІЧНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Барановська Олена Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України

КЛАСИФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

технології загального спрямування

- технологія міжпредметної інтеграції
- технологія особистісно орієнтованого уроку
- технології диференційованого навчання
- технології індивідуалізації навчання
- ІКТ технології

технології, спрямовані на формування комунікативної компетентності

- тренінгові технології
- діалогічні технології
- технологія «аналіз образу – персонажу епічного твору»
- навчання в співробітництві (командна, групова робота)

інноваційні технології

- змістовно-операційна технологія розвитку; розвивальне навчання; ігрові технології; технології інтерактивного навчання; технологія проектного навчання; технологія життєвого проекту та життєвого проектування; технологія розвитку критичного мислення; технологія формування та розвитку творчої особистості; вальдорфська педагогіка Рудольфа Штейнера та ін.

Формування комунікативної та читачкої компетентностей	Міжпредметна інтеграція	Гуманізація та гуманітаризація освітнього простору (середовища)	Оновлення бази інноваційних технологій	Оновлення змістового наповнення курсів філологічної спрямованості в умовах профільного навчання
формування комунікативної компетентності	створення системи міждисциплінарних, наскрізних понять, розроблення міжпредметних програм навчання, технологізація змісту навчання	освітнє середовище	створення банку сучасних педагогічних технологій	зміна підходів до змістового наповнення програм і підручників з літератури
формування читачкої компетентності	інтеграція змісту фундаментальних та суспільно-гуманітарних наук, створення інтегрованих курсів, підручників (навчальних посібників)	компетентнісно орієнтоване освітнє середовище	забезпечення можливостей їх реалізації в існуючому освітньому середовищі	оптимізація змісту, переструктурування його складових
	створення STEM-орієнтованого освітнього контенту			позитивно-діяльнісний підхід
				диференційований підхід до наповненості програм і підручників з літератури для різних профілів
				варіативний підхід до змісту навчання гуманітарних предметів у різних регіонах
				технологізація

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФІЛОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА ФІЛОЛОГІЧНИМ СПРЯМУВАННЯМ

АНКЕТУВАННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЩОДО ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анкетування вчителів 2018–2019

впровадження
педагогічних
технологій
навчання, особливо
інноваційних (86%)

чітке визначення і
максимальна
реалізація
міжпредметних
зв'язків (42,9%)

розкриття у змісті
предметів основ
наук, що мають
практичне значення
для учнів (42,9%)

озброєння
старшокласників
методологічними
знаннями (28,9%)

переоцінювання
змісту гуманітарних
предметів (28,9%)

СИНКАНИ ТА ЛІТЕРАТУРНІ ДИКТАНТИ ЯК ВИД КОНТРОЛЮ ТА ТВОРЧОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ

*Вишне夫ська Алла Михайлівна,
вчитель зарубіжної літератури
вчитель-методист
Пісківської гуманітарної гімназії*

*Віковічне прагнення людини до творчості –
це джерело, яке завдяки освіті й освіченості стає
ще повнішим¹.*

Василь Сухомлинський

Серед основних завдань зарубіжної літератури як навчального предмета – розвиток умінь і навичок учнів сприймати, аналізувати й інтерпретувати літературний твір у культурному контексті, у зв'язках з іншими видами мистецтва, в аспекті актуальних питань сучасності й становлення особистості; розвиток творчих здібностей, культури спілкування, критичного мислення; формування етичних уявлень та естетичних смаків; розширення культурно-пізнавальних інтересів особистості. Для здійснення цих завдань необхідні нові підходи в організації навчального процесу в умовах профільної гуманітарної освіти. Зокрема пошуки такої роботи на уроці, яка б стимулювала активну пізнавальну діяльність школярів, формувала вміння самоаналізу, самоконтролю, самооцінки, навчала вдумливо працювати з текстом літературного твору та матеріалом підручника.

Системою вправ та завдань, які дають змогу швидко й різнобічно перевірити знання учнів з теми, що вивчається, є літературні диктанти. Ця форма роботи сприяє розвитку у здобувачів освіти базових навичок, необхідних для критичного мислення: спостережливості, схильності до інтерпретації, аналізу, виведення висновків, властивості давати оцінки (ідеям, предметам, явищам тощо). Ще

¹ Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. 654 с. (с. 80).

однією формою роботи, яка дозволяє швидко отримати результат, є синкан (синквейн) (з фр. *cinquains*, англ. *cinquain*) – п'ятирядкова віршована форма, яка виникла у США на початку XX ст. під впливом японської поезії. Це ефективний метод розвитку образної мови. Ряд методистів засвідчує, що синкани корисні в якості інструменту для синтезування складної інформації та як зріз знань учнів, здобутих з певної теми, оцінки розвитку їх словникового запасу. Складання синкану, короткого резюме на основі великих обсягів інформації, корисне для формування здатності аналізувати. На відміну від шкільного твору, синкан потребує менше часу, хоча має більш жорсткі обмеження за формою викладу. Написання такої роботи вимагає від автора реалізації практично всіх його особистісних здібностей (інтелектуальних, творчих, образних). Таким чином, процедура складання синкану дає змогу гармонійно поєднувати елементи трьох основних освітніх систем: інформаційної, діяльнісної та особистісно зорієнтованої.

Вищезазначені форми роботи постійно використовую під час навчальних занять у 5–11 класах. З великою радістю спостерігаю за процесом удосконалення вміння складати синкан у конкретної дитини впродовж семи років (з п'ятого до одинадцятого класу). Це один із найулюбленіших видів роботи на занятті зарубіжної літератури, адже дає реальний шанс отримати омріяний бал.

Зупинюсь на **методиці написання літературних диктантів**, які є засобом активізації пізнавальної діяльності учнів. Їх проводять на різних етапах уроку: перевірка домашнього завдання, актуалізація опорних знань, контролю знань, узагальнення, рефлексії. Окремі завдання можуть бути використані як елементи тематичного оцінювання, у позакласній роботі з літератури. Літературні диктанти виконують у зошитах чи на окремих аркушах, можливе проведення їх також як усної форми контролю знань. Цей вид роботи органічно вписується у будь-який урок. Вони подібні до тестових завдань. Проте, на відміну від тесту, де потрібно обрати одну відповідь з-поміж інших, пропонований вид роботи потребує відповідного усного чи письмового пояснення, коментування тощо, що формує навички розвитку мовлення.

Для зручності літературні диктанти можна поділити на підвиди.

Асоціативний диктант – можливість перевірити, як учні орієнтуються в основних моментах біографії та творчості письменника. Учителю диктує дати, назви географічних об'єктів, творів, прізвища людей, які так чи інакше стосуються автора або твору, що вивчається. Учні розшифровують ці поняття усно чи письмово.

Акродиктант дає змогу учням одразу ж перевірити правильність виконання завдань, оскільки перші (другі, треті тощо) літери слів-відповідей утворюють ключове слово, запропоноване в умові, або значення якого пояснюється.

Бліц – диктант потребує швидкої реакції. Почувши запитання, учень відразу записує у зошит відповідь.

Лінійний диктант полегшує діяльність учнів тим, що остання літера кожного слова-відповіді є першою літерою наступного слова.

Літературний диктант «Ерудит» потребує від учнів уважного прочитання матеріалу підручника, самостійної роботи з додатковими джерелами. Його можна також пропонувати на уроках, які проводять у вигляді інтелектуальних ігор – змагань, під час квестів.

Логічний диктант дає змогу з'ясувати, як учень уміє пов'язувати факти, поняття, знаходити спільне в подіях, біографії тощо.

Німі диктант доцільний при вивченні особливостей віршованої мови. Учителю на дошці пише графічне позначення дво- і трискладових стоп. Завдання учнів – записати назви. Те саме стосується римуння.

Розподільний диктант перевіряє уважність учня при читанні твору. Учителю зачитує певні поняття, художні прийоми, а учні розподіляють їх у визначені групи.

Синонімічний диктант перевіряє вміння учнів підбирати синоніми до запропонованих термінів. *Наприклад: персоніфікація – уособлення; анафора – єдинопочаток; чотиривірші – катрен тощо.*

Цитатний диктант перевіряє знання учнями текстів, висловлювань про письменника, творчість якого вивчається.

Хронологічний диктант пропонує, коли є потреба, запам'ятати найважливіші дати, пов'язані з життям і творчістю автора. Крім того, він дає змогу перевірити знання фактів із життя письменника у хронологічній послідовності.

Диктант «Правильно/неправильно». На цей диктант витрачається до п'яти хвилин уроку, адже відповідь на запитання може

бути тільки «так» чи «ні». За потреби можна попросити конкретизувати відповідь, варіант якої «ні».

Диктант «Товсті/тонкі питання». «Тонкі» питання починаються словами: хто, що, чи правда, що. Чи правильне твердження, що? Чи можливо, що? Чи згодні ви з...? Яку назву має...?

«Товсті» питання вимагають розгорнутої відповіді – з аналізом, синтезом, порівнянням, оцінкою. Наприклад: дайте три пояснення, чому...? Поясніть, чому...? Чому ви вважаєте, що...? У чому різниця між...? Як можна узагальнити наступні поняття...? А як що-до...?

Диктант «Логічний ланцюжок». Диктант може містити уривки з тексту, цитати, факти, події, визначні персони – все це потрібно поєднати, назвавши одним словом (словосполученням) або записати в хронологічному порядку, створити логічний ланцюжок. На даний час мені вдалося узагальнити в збірку підготовлені літературні диктанти до кожного розділу чинної програми 9 класу.

Синкан як вид творчої роботи на уроці літератури сприяє загальному розвитку учнів. Написання синкану – це форма вільної творчості, яка вимагає від автора вміння знаходити в інформаційному матеріалі найбільш суттєві елементи, робити висновки й коротко їх формувати.

Проста будова синкану робить його одним із найефективніших методів, який дозволяє сприяти розвитку дитини шкільного віку та швидко отримати результат. Це процес знайомства з самим поняттям слова і збільшення словникового запасу для більш ефективного висловлення думки. Різні варіанти складання синкану сприяють різноплановому добору завдань. Крім самостійного можливе складання у парі чи в групі нового синкану. Можливе й зворотне використання синкану під час виконання таких робіт:

- складання короткого оповідання за запропонованим синканом (з обов'язковим використанням слів, речень, які є частиною синкану);
- корекція і удосконалення готового синкану;
- аналіз неповного синкану для з'ясування частини, яка відсутня (наприклад, пропонується синкан без теми (першого рядка), потрібно на основі існуючих рядків її визначити) тощо.

Алгоритм побудови синкану такий.

Перший рядок – тема, одне слово (зазвичай іменник або займенник), яке означає об’єкт чи предмет, про який розповідається.

Другий рядок – два слова (найчастіше прикметники або дієприкметники), вони описують ознаки та якості обраного у синкані предмета чи об’єкта.

Третій рядок – створений трьома дієсловами або дієприслівниками, які описують характерні дії об’єкта.

Четвертий рядок – фраза з чотирьох слів, яка виражає особисте ставлення автора синкану до предмета чи об’єкта, який описується.

П’ятий рядок – синонім до теми, одне слово, що характеризує суть предмета чи об’єкта.

Зразок

Література

(іменник, який виражає головну тему)

Захоплююча, необхідна.

(два прикметники, уточнюють головну думку образами)

Розвиває, надихає, знайомить.

(три дієслова, які описують дії в рамках теми).

Прикрашає душу перлинами слова.

(фраза, в якій міститься певний зміст)

Мистецтво

(синонім до теми, висновок, іменник)

Вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах – творчий процес, у якому вчитель та учні є повноправними партнерами й учасниками культурного діалогу, який має зробити книжку невід’ємною частиною життя нового покоління громадян України у XXI ст., прокласти їм шлях до цивілізованого світу через здобутки художньої літератури різних країн і народів, слугувати збереженню миру й загальнолюдських цінностей.

Написання літературних диктантів та складання синканів дають змогу перевірити рівень володіння учнями знань на різних етапах уроку; розвивають критичне мислення, пам’ять.

Ці види роботи дають змогу оцінити практично всіх учнів, економно використавши при цьому час. Практика впровадження диктантів, синканів свідчить про високий інтерес учнів до виконання

цих видів роботи, прагнення самостійно конструювати аналогічні завдання.

Класифікація літературних диктантів дає змогу вчителю обрати той з видів, який найбільш ефективний при вивченні певної теми. Проведення літературних диктантів, як і складання синканів, дисциплінує учнів і спонукає їх до самостійного читання. Діти знають, що учитель може перевірити всіх одразу.

Літературні диктанти як засіб контролю та синками як вид творчого контролю є засобом виховання у здобувачів освіти точності й акуратності, вміння активізувати розумову роботу, виявити креативність, виконати завдання у визначений час.

Виконання учнями завдань такого типу підвищує рівень підготовки їх до уроку, сприяє поглибленню знань.

ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ

Малишева Любов Миколаївна,
*вчитель математики, фізики та астрономії,
старший вчитель
Пісківської гуманітарної гімназії*

*Ми навчаємося не для школи, а для життя.
Сенека Молодший*

Одним зі стратегічних напрямів розвитку освіти, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів є реалізація компетентнісного підходу, який передбачає перенесення акцентів зі знань і вмінь, як основних результатів навчання, на формування в учнів системи компетентностей. Це пов'язано зі зростанням темпів розвитку науки, зміни знань і технологій, збільшенням конкуренції на ринку праці, що обумовили підвищення вимог, яким має відповідати молода людина для успішного входження в самостійне життя, самореалізації в ньому.

Сьогодні суспільство потребує таку особистість, яка спроможна самостійно здобувати знання, вдало застосовувати на практиці набуті навички, критично мислити, приймати нестандартні рішення. Відповідно і сучасна школа повинна формувати високоосвічену, суспільно активну, конкурентоспроможну, творчу молоду людину, яка не тільки багато знає, Але і використовує свої знання у житті, свій потенціал для саморозвитку.

Сучасний учитель повинен реагувати на життєві виклики, створювати умови для якісної освіти, сприяти розвитку компетентної особистості через впровадження інноваційних технологій, методик навчання. Завдання вчителя – розвивати здібності учнів, викликати інтерес до навчання і підтримувати його, активізувати розумову діяльність, формувати вміння застосовувати набуті знання на практиці, навчати вчитися. Щоб реалізувати окреслені завдання,

педагог, організовуючи навчально-виховний процес, повинен враховувати індивідуальні особливості дитини, умови, створені для розумового та морального розвитку, рівень мотивації до навчання, використовувати такі технології, методи та прийоми, які б допомогли подолати байдужість і пасивність.

Як же краще зорієнтуватися у новітніх досягненнях педагогічної думки, здійснити їх критичний аналіз, виявити свої слабкі та сильні сторони, розібратися у системному підході до навчання? Ці проблеми хвилюють досвідчених педагогів і молодих вчителів, що бажають використовувати новітні навчальні технології і форми навчання.

Майстерність вчителя полягає в умілому володінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні сучасних педагогічних технологій, раціональному керівництві пізнавальною та практичною діяльністю учнів, їх інтелектуальним розвитком. Український професор І. П. Підласий окреслив проблему сучасної школи так: «...в українській школі між різними дисциплінами побудовано міцну бетонну стіну. Але ж світ за вікном – єдиний!» Тому кожному учителю слід пам'ятати, що головним є не предмет, якому він навчає, а особистість, яку він формує. Не предмет формує особистість, а вчитель своєю діяльністю, пов'язаною з вивченням предмета.

Викладаючи математику в навчальному закладі, в якому профільними предметами є українська та англійська мова, широко використовую зв'язок математики саме з гуманітарними предметами. Зміст і методика викладання математики має специфічні особливості щодо формування ключових компетентностей учнів: соціальної, полікультурної, комунікативної, інформаційної, компетенції самоосвіти і саморозвитку, продуктивної творчої діяльності. На сучасному етапі розвитку суспільства все більше спеціальностей потребують високого рівня освіти, застосувань математичних знань (фізика, хімія, інформатика, бізнес, фінанси тощо), а відтак розширюється коло учнів, для яких математика стає професійно значущим предметом. Крім того, в повсякденній практичній діяльності кожна людина в тій чи іншій мірі має справу з розрахунками, плануванням, моделюванням, прийомами геометричних побудов та вимірювань, складанням та читанням таблиць, схем, діаграм, графіків,

виконанням алгоритмів, аналізом масивів даних. Математиці властива універсальність. Однак, математика не може при цьому замінити методи і поняття тих конкретних наук, де її застосовують, вона має прикладний, підпорядкований характер, служить інструментом у вивченні інших наук. Тому дуже важливим є узгодження у часі вивчення програми з математики з програмами інших предметів шкільного компоненту, де використовується математичний апарат.

Практичне спрямування уроку сприяє зацікавленню учнів предметом, тому важливо добирати матеріал, яким повинна володіти кожна людина для ведення своєї трудової діяльності. М. М. Фіцула наголошував, що для уроків з міжпредметними зв'язками характерне таке структурування змісту й форми, яке викликає передусім інтерес в учнів і сприяє їх оптимальному розвитку й вихованню.

Надзвичайно цікавим і перспективним є такий спосіб демонстрації зв'язку математики з іншими науками, як проведення нестандартних уроків – інтегрованих або бінарних. Вони формують науковий світогляд, сприяють встановленню логічних зв'язків між предметами, попереджають формалізм у знаннях. Інтегрувати можна уроки математики з уроками трудового навчання («Формули», «Побудова креслень одягу», «Одиниці маси. Робота з харчовими продуктами. Приготування страв»), географії («Масштаб. Побудова плану шкільної території»), природознавства («Симетрія. Симетрія в природі»), фізики («Швидкість. Одиниці вимірювання швидкості»), історії («Подорож у минуле геометрії», «Сім чудес світу»), біології («Математика на службі генетики»), тощо. Інтегровані уроки мають яскраво виражену прикладну спрямованість і тому викликають незаперечний пізнавальний інтерес учнів. Міжпредметні зв'язки – це не стільки «мости» між навчальними предметами, як засіб побудови цілісної системи навчання на основі спільності змісту знань і методів наукового пізнання. «Немає жодної галузі математики, хоч би якою абстрактною вона не була, що коли-небудь не буде застосованою до явищ дійсного світу», – писав М. І. Лобачевський.

Те, що математика як обчислювальний інструмент має допомагати вивченню фізики, зрозуміло всім. Повну картину фізичного явища можна отримати лише тоді, коли ці явища вдається кількіс-

но виміряти і описати мовою математичних співвідношень. Вивчаючи тему «Стандартний вигляд числа», розглядаю з учнями застосування запису чисел у стандартному вигляді при розв'язуванні задач з фізичним змістом. Наприклад, для виготовлення електроду потрібна дистильована вода, яка добувається шляхом випаровування природної води. Яку кількість теплоти треба витратити для випаровування 20 т води, взятої при температурі кипіння? Під час вивчення теми «Прогресія» згадую досліди подружжя Кюрі, що привели до відкриття радіоактивності і закону розпаду атому; закон вільного падіння і рівноприскореного руху. Вивчаючи пряму і обернену пропорційності, розв'язую задачі про сполучені посудини або про важелі: «Довжина меншого плеча важеля 5 см, більшого – 30 см. На менше плече діє сила 12 Н. Яку силу треба прикласти до більшого плеча, щоб зрівняти важіль?»

Вивчаючи тему «Об'єм», можна навести безліч цікавих фактів, що демонструють зв'язок математики з іншими предметами шкільного компоненту (з історією – єгипетські піраміди; з образотворчим мистецтвом – особливості передавання об'ємності предметів за допомогою графіки і живопису, приклади зорових ілюзій неіснуючих предметів; з англійською мовою – англійські міри об'єму; з фізичною культурою – форма багатьох спортивних знарядь: ядро, м'яч, граната, спис, обруч тощо; з екологією – об'єм втраченої води з несправного крану; з біологією – форма вірусів, бджолині стільники; з географією – об'єм щорічних опадів на Землі, об'єм льодовиків в Антарктиді; з космічними дослідженнями – об'єм штучного супутника Землі, тощо.

Математика може сприяти вихованню національної самосвідомості, що є актуальним в наш час, коли Україна перебуває в процесі національного відродження. Для цього можна розв'язувати задачі на історичну тему, наприклад: «В бою під Крутами в січні 1918 року полягло 300 українських студентів. Скільки років минуло відтоді?» Патріотизм – це почуття любові до Батьківщини, гордості за досягнення її народу. Українська нація багата на таланти, і переконати учнів у цьому можна розв'язуючи задачі:

1. Найменша книжка в світі – мікромініатюрний «Кобзар», створена українським майстром М. Сядристим. Довжина сторінки – 0,84 мм, ширина на 0,13 мм менша. Знайти площу «Кобза-

ря» та найменшої японської книжки, що в 19 разів більша від «Кобзаря».

2. Назва «Україна» вперше згадується в Київському літописі 1187 року під означенням Чернігівської, Київської і Переяславської земель. Скільки років минуло від першої літописної згадки назви «Україна»?

3. Світязь – найглибше озеро України. Його середня глибина 7,2 м. Говерла – найвища вершина Карпат. Її висота становить 2061 м. На території України річка Дніпро простягається на 981 000 м. Подайте ці числа у кілометрах та округліть їх до одиниць.

4. Творче завдання «Україна в числах».

Вибрати один із запропонованих напрямків, знайти потрібну інформацію і побудувати стовпчасті діаграми. Напрямки: 5 найдовших річок України; 5 найбільших озер України; 5 найвищих гір України; 5 найбільших міст України; 5 найстаріших університетів України; 5 найдовших вулиць міст України.

5. Творче завдання «100% українське».

Обрати національну страву (голубці, борщ, вареники, бендерки, тощо), знайти рецепт та визначити відсотковий вміст основних інгредієнтів.

Неможливо виховати справжню людину, якщо вона не знає свого краю, його історії та сьогодення. Тому використовую статистичний місцевий матеріал для складання задач. Наприклад,

1. У нашому селищі 2012 року народилося 77 немовлят, 2013 – на 20 немовлят менше, а 2014 – на 22 менше, ніж 2012 року. 2015 та 2016 років народилося 49 та 44 немовлят відповідно. Скільки немовлят народилося в нашому селищі за 5 останніх років?

2. Селище Пісківка було утворено 1938 року з двох сіл – Пісківки та Рудні Пісківської, станції Тетерів. Скільки років виповниться нашому селищу 2017 року?

3. 2017 року в селищі Пісківка проживає 7800 жителів, а в Пісківській селищній об'єднаній територіальній громаді 9112 жителів. Яку частину усіх жителів громади становлять жителі Пісківки? Яку частину усіх жителів громади становлять учні нашого класу?

Дуже цікавим є пошук і відображення взаємозбагачувальних зв'язків між різними науками. Якщо зв'язок математики і фізики є

очевидним, то гуманітарії таких зв'язків не бачать і часто заперечують. Проте знайти ці нетривіальні глибинні зв'язки можливо. Завдяки використанню художньої літератури на уроках математики можна розв'язувати задачі виховання, що дозволяє гармонізувати обстановку в класі, де є і логіки, і лірики.

При вивченні теорії ймовірностей я звертаюся до творчості класиків української літератури. Говорячи про попарно несумісні події, розглядаємо віршовані рядки з творчості Т.Г. Шевченка:

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині –
Однаковісінько мені...

У творчості Т. Г. Шевченка можна знайти приклади суми і добутку подій: «Як умру, то поховайте мене на могилі...».

Під час вивчення графіків функцій пропоную учням дібрати до графіків функцій, зображених на рисунках, прислів'я, які розкривають сутність процесів функції.

Прищеплювати шанобливе ставлення до Збройних сил України можна розповідями про викладачів математики, наукових працівників, які захищають Україну в лавах АТО, про наукові дослідження, спрямовані на розв'язання проблеми оборони країни. А також розв'язуванням задач, в яких мова йде про кількість відремонтованої військової техніки, розробку та оснащення Української армії зброєю, амуніцією, тощо.

Наприклад,

1. *Під час благодійного «Покровського ярмарку» та інших акцій 2017 року гімназисти зібрали 7852 грн. на підтримку військових у зоні проведення антитерористичної операції. Найбільшу суму зібрали учні 5 класу. Шестикласники заробили 1540 грн., учні 7 класу – 1434 грн., а учні 8 класу – 1228 грн. Старшокласники разом зібрали 1850 грн. Скільки гривень одержали п'ятикласники за роботи і випічку, зроблену своїми руками?*

Математика створює умови для розвитку вміння давати кількісну оцінку стану природних об'єктів і явищ, позитивних і негативних наслідків діяльності людини в природному та соціальному оточенні. Текстові задачі дозволяють розкрити питання про середо-

вище проживання, турботи про нього, раціональне природокористування, відновлення та примноження природних багатств.

Мотивація або прагнення дитини до навчання є одним із найважливіших чинників, що забезпечують успішне сприйняття і засвоєння учнями програмового матеріалу.

Одноманітна за структурою навчальна діяльність призводить до втрати інтересу, знижує ефективність сприйняття учнем матеріалу, що вивчається.

Формувати мотивацію означає створити для учня такі умови та ситуації, які змогли б активізувати розумову діяльність, де бажані мотиви й цілі розвивалися б з урахуванням життєвого досвіду та внутрішніх прагнень самого учня. Під час підготовки до уроку ретельно продумана мотивація на рівні внутріпредметного та міжпредметних зв'язків визначає значимість теми уроку для розвитку науки, повсякденного життя, розв'язання економічних проблем, пізнання світу, фактів та явищ, підвищує усвідомлення матеріалу, що вивчається. Логіка процесу навчання полягає в русі від представлення матеріалу через пояснення до розуміння, узагальнення, використання набутих знань на практиці.

Використання міжпредметних зв'язків, спрямоване на формування у школярів системи знань, умінь і навичок, робота з якими розвиває вміння осмислювати зміст понять та застосовувати здобуті на практиці знання, аналізувати результати, робити відповідні узагальнення, порівняння, висновки, розширює світогляд учнів.

Такі задачі зумовлюють потребу у вивченні теоретичного матеріалу, свідчать, що математичні абстракції виникають із реально-го життя. Вони зацікавлюють розв'язуванням вивчення окремих тем, а з часом учні відчують потребу у вивченні математики.

Практичні задачі допомагають висвітлювати міжпредметні зв'язки, які, своєю чергою, зумовлюють поглиблене і розширене сприйняття учнями фактів, свідоме засвоєння теорії, формування цілісної картини природи та світу.

Міжпредметні зв'язки є відображенням тих взаємозв'язків, які діють у природі, а також є засобом, що забезпечує взаємну узгодженість учбових програм і підручників з різних предметів, слугує підвищенню наукового рівня викладання основ наук, формування діалектичного світогляду учнів, розвитку їх творчих здібностей, а

також чинником взаємодії наук у процесі формування світогляду школярів і зростання їх пізнавальних інтересів.

Щоб підготувати дитину до життя, сформувати компетентну особу, необхідно спонукати її до самоосвіти. Адже вона передбачає самостійне, з власної ініціативи, отримання і засвоєння учнями важливої математичної інформації. Тому постійно намагаюся створювати мотивацію для пошуку математичних знань, які розвивають в учня цікавість. Переконана, лише за таких умов дитина буде займатись самоосвітою.

Збірник матеріалів науково-практичного семінару «Реалізація профільного навчання в умовах Нової української школи» з серії «Дидактика: теорія і практика» призначено для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, а також усіх, хто досліджує проблеми освітньої галузі.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Серія: Дидактика: теорія і практика

**Реалізація профільного навчання
в умовах Нової української школи**

Збірник матеріалів науково-практичного семінару
(м. Київ, 24 жовтня 2019 року)

Верстання – Косянчук С. В.

04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-д, кімн. 324,
відділ дидактики Інституту педагогіки НАПН України;
тел.: (044) 481-37-53; 481-37-60;
e-mail: didactics@ukr.net

Підписано у світ 06.11.2019 р.
Формат 60 x 84 ¹/₁₆.
Гарнітура Times New Roman. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 7,68. Обл.-вид. акр. 4,58.